สิทธิทางศาลกับปัญหาคำร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก หรือโดยไม่สุจริต ในศาลรัฐธรรมนูญไทย : ความท้าทายของกระบวนการยุติธรรมและแนวทางแก้ไข

The Right to Access the Court and the Issue of Frivolous, Repetitive, or Bad-Faith Petitions in the Constitutional Court of Thailand : Challenges to the Judicial Process and Proposed Solutions

นางสาวปิยดา บุญเรืองขาว

Piyada Boonruangkhao

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

Office of the Constitutional Court

บทคัดย่อ

การใช้สิทธิทางศาลถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักนิติรัฐ (Rule of Law) ซึ่งรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสรีและเท่าเทียม อย่างไรก็ดี การใช้สิทธิในลักษณะที่ฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก หรือไม่สุจริต (vexatious litigation) กลับกลายเป็นปัญหาเชิงระบบที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของศาลรัฐธรรมนูญไทย ซึ่งต้องรับมือกับคำร้องที่ขาดมูลเหตุทางกฎหมาย หรือมีลักษณะเรื้อรังซ้ำซ้อน ส่งผลให้ศาลต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการกลั่นกรองเบื้องต้น ทั้งยังทำให้การพิจารณาคดีที่มีสาระสำคัญล่าช้า และบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญในฐานะกลไกพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ vexatious litigation ยังเกี่ยวข้องกับกรณีของบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิต เช่น โรคหลงผิด หรือภาวะหมกมุ่นทางกฎหมาย (querulant delusion) ซึ่งใช้อำนาจศาลเพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรม สร้างภาระเกินสมควรต่อกระบวนการยุติธรรม และอาจใช้ศาลเป็นเครื่องมือกลั่นแกล้งหรือสร้างอุปสรรคแก่ผู้อื่นโดยมิชอบ แม้ปัจจุบันกฎหมายไทยจะมีข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ยังขาดมาตรการเชิงป้องกันและกลไกคัดกรองที่มีประสิทธิภาพเพื่อยับยั้งการใช้สิทธิในทางที่ผิดอย่างเป็นระบบ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการใช้สิทธิทางศาลโดยมิชอบในบริบทของศาลรัฐธรรมนูญไทย โดยใช้วิธีการศึกษากฎหมาย เปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติจากประเทศต่าง ๆ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย และแคนาดา เป็นต้น ซึ่งมีมาตรการควบคุมบุคคลที่ฟ้องร้องโดยไม่สุจริต เช่น การออกคำสั่งห้ามยื่นฟ้องซ้ำ (civil restraint orders) หรือการกำหนดให้วางหลักประกันก่อนการดำเนินคดี เพื่อป้องกันการใช้สิทธิฟ้องร้องอย่างไม่เหมาะสม

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนากลไกกลั่นกรองคำร้องที่มีลักษณะ vexatious อย่างมีระบบ อาทิ การกำหนดอำนาจศาลในการออกคำสั่งห้ามยื่นคำร้องโดยไม่ได้รับอนุญาตล่วงหน้า การจัดทำบัญชีบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องซ้ำซาก การวางหลักประกัน และการกำหนดแนวปฏิบัติด้านจิตเวชร่วมกับระบบศาล ทั้งนี้ ควรดำเนินการภายใต้กรอบที่ไม่ละเมิดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมซึ่งได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญและกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966

ข้อเสนอเชิงนโยบายเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่กระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน และสร้างกลไกเชิงป้องกันที่สามารถยับยั้ง vexatious litigation ได้อย่างสมดุล สอดคล้องกับหลักนิติรัฐ และรักษาศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมในระยะยาว

คำสำคัญ

การใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สุจริต, มาตรการจำกัดการฟ้องซ้ำซาก, ศาลรัฐธรรมนูญไทย, การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม, หลักนิติรัฐ

Abstract

The exercise of judicial rights constitutes a fundamental element of the rule of law, ensuring that individuals may freely access the courts to seek justice. However, excessive, repetitive, or bad-faith invocation of such rights—termed vexatious litigation—has emerged as a systemic problem, particularly within the jurisdiction of the Thai Constitutional Court. The increasing number of petitions lacking legal merit or involving repetitive claims has significantly burdened the judiciary, diverted resources, delayed the adjudication of substantial constitutional cases, and undermined public trust in the Court as a guardian of constitutional supremacy.

Moreover, vexatious litigation is sometimes associated with individuals suffering from mental health conditions—such as paranoia, delusional disorder, or querulant delusion—who engage with the court system in disproportionate and irrational ways. These cases pose unique challenges and reveal the absence of effective legal mechanisms to screen and manage meritless or abusive petitions. Thailand's existing legal framework lacks sufficient preventive or filtering measures to address this phenomenon comprehensively.

This study aims to assess the problem of vexatious litigation in the context of the Thai Constitutional Court. It adopts a legal-analytical and comparative approach by examining practices in other jurisdictions—namely, the United States, United Kingdom, Australia and Canada—where courts are empowered to impose pre-filing restrictions, require security deposits, or issue civil restraint orders against habitual litigants. These mechanisms are designed to prevent misuse of judicial procedures while upholding the constitutional right of access to justice.

The findings suggest that Thailand must develop a structured framework to filter and regulate vexatious filings. Suggested mechanisms include judicial authority to preemptively bar serial petitioners, the establishment of a vexatious litigant registry, mandatory security bonds, and incorporation of psychiatric evaluations where appropriate. Any such measures, however, must be crafted in accordance with the fundamental right of access to justice as guaranteed by both the Thai Constitution and international human rights instruments, such as the Universal Declaration of Human Rights (1948) and the International Covenant on Civil and Political Rights (1966).

The policy recommendations presented herein aim to enhance the Constitutional Court's efficiency while preserving individuals' rights. They advocate a balanced approach to regulating vexatious litigation, thereby strengthening the court's institutional capacity and safeguarding public confidence in the constitutional justice system in alignment with the rule of law.

Keywords

Vexatious Litigation, Abuse of Rights, Access to Justice, Constitutional Court of Thailand, Rule of Law

1. บทนำ

การใช้สิทธิทางศาลเป็นกลไกสำคัญของกระบวนการยุติธรรมภายใต้หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงศาลเพื่อขอความเป็นธรรมได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิทางศาลในบางกรณีอาจถูกใช้ในทางที่เกินสมควร ส่งผลให้เกิดภาระต่อศาลและกระบวนการยุติธรรมโดยรวม ปรากฏการณ์ที่บุคคลใช้กระบวนการศาลเพื่อยื่นคำร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก หรือโดยไม่สุจริต (vexatious litigation) นั้นเป็นปัญหาที่พบได้ในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของศาลรัฐธรรมนูญไทย ซึ่งต้องเผชิญกับปริมาณคำร้องที่มีลักษณะไม่สมเหตุสมผล ทำให้เกิดภาระหนักในการกลั่นกรองและพิจารณาคดีสำคัญที่ส่งผลต่อประเทศ[1]

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ศาลรัฐธรรมนูญไทยเผชิญกับปัญหาการยื่นคำร้องที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “การใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สุจริต” หรือ “การยื่นคำร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก” (Vexatious Litigation) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใช้กระบวนการศาลในทางที่เป็นภาระต่อองค์กรตุลาการโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร[2] ปัญหานี้รวมถึงการยื่นคำร้องที่ขาดข้อกฎหมายที่ชัดเจน หรือคำร้องที่มีเนื้อหาซ้ำซากแม้ว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยไปแล้ว ส่งผลให้ศาลต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการกลั่นกรองและวินิจฉัยเบื้องต้นว่าคำร้องดังกล่าวอยู่ในขอบเขตอำนาจของศาลหรือไม่[3] นอกจากนี้ยังพบว่ามีกรณีที่บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิต เช่น ภาวะหวาดระแวง (Paranoia) โรคหลงผิด (Delusional Disorder) หรืออาการหมกมุ่นทางกฎหมาย (Querulant Delusion)[4] ใช้สิทธิทางศาลอย่างไม่สมเหตุสมผล โดยอ้างว่าตนถูกละเมิดสิทธิในประเด็นที่ไม่มีมูลทางกฎหมาย[5] ปรากฏการณ์นี้ไม่เพียงเพิ่มภาระให้กับศาลรัฐธรรมนูญ แต่ยังส่งผลให้กระบวนการพิจารณาคดีสำคัญต้องล่าช้าออกไป

การยื่นคำร้องฟุ่มเฟือยในศาลรัฐธรรมนูญเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในหลายด้าน ได้แก่ (1) การเพิ่มภาระงานให้กับศาล ศาลต้องใช้เวลาและทรัพยากรในการพิจารณาคำร้องที่ไม่มีมูล ทำให้เกิดภาระเกินสมควรต่อเจ้าหน้าที่และระบบศาล[6] (2) ความล่าช้าในการพิจารณาคดีสำคัญ คดีที่มีผลกระทบต่อรัฐธรรมนูญและสิทธิเสรีภาพของประชาชนอาจล่าช้า

---

1 ศาลรัฐธรรมนูญไทย, ‘รายงานสถิติคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ,’ (2567).

2 Smith, J., *Abuse of Legal Processes and the Need for Reform*. (Oxford University Press, 2020).

3 Johnson, R., *Legal Systems and Judicial Efficiency*. (Cambridge University Press, 2019).

4 Mullen, P. E., Lester, G., & Ogloff, J. R., ‘Vexatious litigants and Querulant Paranoia: Legal and Psychological Perspectives’ (2003) 26(5) International Journal of Law and Psychiatry, 473–488.

5 Freeman, D., & Garety, P. A., ‘The Psychology of Persecutory Delusions’ (2014) 34(7), Clinical Psychological Review, 425–440.

6 Administrative Office of the U.S. Courts, ‘Judicial Workload and Vexatious Litigation’ (United States Courts Website, 2022) <https://www.uscourts.gov> สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2568.

ออกไปเนื่องจากต้องพิจารณาคำร้องที่ไม่สมเหตุสมผลก่อน[7] (3) การลดความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบศาล เมื่อมี vexatious litigation มากขึ้น อาจทำให้ประชาชนตั้งคำถามเกี่ยวกับมาตรการควบคุมและความเข้มงวดของศาลในการคัดกรองคดี[8]

ในระดับสากล หลายประเทศได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อรับมือกับ vexatious litigation โดยออกคำสั่ง "Vexatious Litigant Orders" ซึ่งเป็นมาตรการป้องกันการใช้กระบวนการศาลในทางที่เป็นภาระเกินสมควร ตัวอย่างแนวทางที่ใช้ ได้แก่ (1) สหรัฐอเมริกา – กำหนดให้บุคคลที่ถูกระบุว่าเป็น vexatious litigant ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนยื่นฟ้องใหม่ เพื่อป้องกันการฟ้องซ้ำซาก[9] (2) สหราชอาณาจักร – พระราชบัญญัติว่าด้วยศาลสูง ค.ศ. 1981 (*Senior Courts Act 1981*) ให้อำนาจศาลออกคำสั่งจำกัดบุคคลที่มีประวัติฟ้องร้องฟุ่มเฟือยจากการยื่นฟ้องโดยไม่ได้รับอนุญาตล่วงหน้า[10] (3) ออสเตรเลีย – พระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ค.ศ. 2014 (*Vexatious Proceedings Act 2014*) อนุญาตให้ศาลจำกัดการฟ้องร้องของบุคคลที่ใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิด และอาจกำหนดให้ต้องวางหลักประกัน[11]

แม้ในประเทศไทยจะมีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ยังขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคัดกรองหรือควบคุมการใช้สิทธิทางศาลในกรณีที่มีลักษณะเป็น vexatious litigation โดยเฉพาะจากบุคคลที่อาจมีปัญหาสุขภาพจิต ปัจจุบันยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่สามารถป้องกันหรือยับยั้งการฟ้องร้องฟุ่มเฟือยได้อย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับความจำเป็นในการกำหนดมาตรการที่เข้มงวดขึ้น ขณะเดียวกันก็ต้องพิจารณาให้รอบคอบเพื่อไม่ให้มาตรการดังกล่าวกลายเป็นอุปสรรคต่อสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

2. ทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.1 หลักนิติรัฐ (Rule of Law) และสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

หลักนิติรัฐ (Rule of Law) เป็นหลักการที่กำหนดให้กฎหมายเป็นกลไกสูงสุดในการปกครองประเทศ รัฐต้องบริหารงานและบังคับใช้กฎหมายโดยชอบธรรม และประชาชนต้องได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีบุคคลหรือหน่วยงานใดอยู่เหนือกฎหมาย หลักนิติรัฐยังเกี่ยวข้อง

---

7 Ministry of Justice, United Kingdom, 'Controlling Vexatious Litigation: A Policy Review' (GOV.UK, 2020) <https://www.gov.uk> สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2568.

8 Australian Law Reform Commission, 'Vexatious Proceedings and Judicial Discretion' (Australian Government, 2018) <https://www.alrc.gov.au> สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2568.

9 California Code of Civil Procedure § 391-391.8.

10 Senior Courts Act 1981 (UK).

11 Vexatious Proceedings Act 2014 (Australia).

โดยตรงกับสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Right to Access to Justice) ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในรัฐประชาธิปไตย โดยสิทธิในการเข้าถึงศาลนี้ได้รับการรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights - UDHR, Article 8) ที่กำหนดว่า “ทุกคนมีสิทธิได้รับการเยียวยาทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพจากศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาเมื่อถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน”[12] นอกจากนี้ *กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966* (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR, Article 14 & 26) ยังรับรองหลักความเป็นธรรมของกระบวนการพิจารณาคดีและสิทธิในการได้รับการไต่สวนโดยอิสระและเป็นกลาง[13]

แม้ว่าหลักสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่สิทธินี้ไม่ได้หมายความว่าประชาชนสามารถใช้สิทธิได้อย่างไม่มีขีดจำกัดโดยปราศจากการควบคุม หลักการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิ มิใช่เพื่อเปิดช่องให้มีการใช้กระบวนการศาลในลักษณะที่เป็นภาระต่อระบบตุลาการ ปัญหาการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิด เช่น การยื่นคำร้องฟุ่มเฟือยหรือ vexatious litigation ทำให้ศาลต้องเสียทรัพยากรจำนวนมากและทำให้คดีที่มีสาระสำคัญถูกพิจารณาล่าช้า ซึ่งขัดต่อหลักนิติรัฐที่มุ่งหมายให้ศาลสามารถพิจารณาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว[14]

ตัวอย่างของ vexatious litigation สามารถพบได้ในหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่มีกลไกการคุ้มครองสิทธิประชาชนอย่างเข้มแข็ง เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร แคนาดา และออสเตรเลีย ซึ่งล้วนแต่มีมาตรการควบคุม vexatious litigants ในลักษณะที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกัน กล่าวคือ การป้องกันการใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สุจริตและการใช้กระบวนการศาลในทางที่ผิด ประเทศเหล่านี้ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่ง “Vexatious Litigant Orders” ซึ่งเป็นคำสั่งที่จำกัดสิทธิของบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซากโดยไม่มีมูลเหตุทางกฎหมาย ศาลสามารถกำหนดให้บุคคลดังกล่าวต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนที่จะสามารถยื่นฟ้องใหม่ และในบางกรณีอาจต้องวางหลักประกันทางการเงินเพื่อป้องกันการฟ้องร้องที่ไม่มีมูล[15]

---

12 United Nations. (1948). Universal Declaration of Human Rights. Article 8.

13 United Nations. (1966). International Covenant on Civil and Political Rights. Articles 14 & 26.

14 Summers, R. S., *The Principles of the Rule of Law* (Cambridge University Press, 1996).

15 Zuckerman, A., *Civil Justice in Crisis: Comparative Perspectives of Civil Procedure* (Oxford University Press, 1999).

ในบริบทของประเทศไทย แม้ว่าจะมีกฎหมายที่รับรองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แต่ยังขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม vexatious litigation ซึ่งส่งผลให้เกิดกรณีการฟ้องร้องที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย หรือมีลักษณะของการใช้สิทธิทางศาลในลักษณะที่เป็นภาระต่อระบบ กระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ จึงควรได้รับการพัฒนาให้สามารถใช้มาตรการป้องกัน vexatious litigation อย่างเป็นระบบ โดยอาจนำแนวทางจากต่างประเทศมาใช้ เช่น การให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งจำกัดสิทธิของ vexatious litigants และการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของคำร้องเพื่อป้องกันการใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สมเหตุสมผล การดำเนินมาตรการเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างหลักนิติรัฐในประเทศไทยและทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น[16]

2.2 ทฤษฎีการใช้สิทธิในทางที่ผิด (Abuse of Rights Theory)

ทฤษฎีการใช้สิทธิในทางที่ผิด (Abuse of Rights Theory) เป็นแนวคิดทางกฎหมายที่พัฒนาขึ้นในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) หรือในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยมีรากฐานมาจากกฎหมายฝรั่งเศส ซึ่งบัญญัติไว้ใน Code Civil มาตรา 1382[17] ที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดหากมีการใช้สิทธิของตนในลักษณะที่ละเมิดผู้อื่น หลักการนี้พัฒนามาจากแนวคิดที่ว่าการใช้สิทธิต้องดำเนินไปโดยสุจริตและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรในทางปฏิบัติ ทฤษฎีนี้ถูกนำมาใช้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลที่ใช้สิทธิทางกฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม อาทิ การยื่นฟ้องคดีเพื่อกลั่นแกล้ง หรือใช้สิทธิทางศาลในลักษณะที่เป็นภาระต่อระบบตุลาการโดยไม่สมเหตุสมผล[18] หลักการนี้ได้รับการยอมรับในหลายประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ และมักถูกใช้เป็นเครื่องมือของศาลในการตัดสินคดีที่เกี่ยวข้องกับ vexatious litigation ซึ่งเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ใช้กระบวนการศาลในลักษณะที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีที่มีมูลอย่างแท้จริง[19]

---

16 Law Commission, 'Administrative Justice: Some Necessary Reforms' Report No. 247 (UK Law Commission, 1995).

17 Code Civil (France), Article 1382. (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น art. 1240).

18 Van Gerven, W., *The European Union: A Polity of States and Peoples* (Stanford University Press, 2000) 165.

19 Owers, A., 'Abuse of Process and Vexatious Litigation: A Comparative Analysis' (2017) 26(3) Journal of Judicial Administration, 144–160.

ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) แม้จะไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับทฤษฎีนี้เช่นเดียวกับระบบกฎหมายซีวิลลอว์ แต่แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลัก abuse of process ซึ่งเป็นหลักที่ศาลมีอำนาจปฏิเสธไม่รับคำร้องที่เห็นว่าเป็น vexatious litigation หรือการใช้กระบวนการยุติธรรมในทางที่ผิด ตัวอย่างของหลักการนี้ปรากฏในคดี *Attorney-General v. Barker (2000)* ซึ่งศาลสูงแห่งสหราชอาณาจักรมีคำสั่งจำกัดสิทธิในการยื่นฟ้องของโจทก์ที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซากโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ศาลพิจารณาว่าการฟ้องร้องดังกล่าวเป็นการใช้สิทธิที่ขัดต่อหลักนิติธรรมและก่อให้เกิดภาระต่อระบบศาลโดยไม่จำเป็น[20]

ทฤษฎีการใช้สิทธิในทางที่ผิดมีบทบาทสำคัญในการควบคุม vexatious litigation โดยถูกใช้เป็นหลักเกณฑ์ที่ศาลสามารถใช้ในการจำกัดสิทธิของบุคคลที่มีพฤติกรรมใช้กระบวนการศาลในทางที่ผิด เช่น การยื่นฟ้องในลักษณะที่เป็นภาระต่อศาลหรือมีเจตนากลั่นแกล้งคู่ความฝ่ายตรงข้ามโดยไม่สุจริต นอกจากนี้ หลักการนี้ยังถูกนำมาใช้ในการกำหนดแนวปฏิบัติทางกฎหมายของหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่มีกฎหมายควบคุม vexatious litigants อย่างเข้มงวด เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ซึ่งได้ออกกฎหมายให้อำนาจศาลสูงในการออกคำสั่งห้ามบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซากจากการยื่นฟ้องใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล หลักการนี้ช่วยให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นกลไกสำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างการปกป้องสิทธิของประชาชนกับการป้องกันการใช้สิทธิในทางที่ผิด[21]

2.3 หลักการพิจารณาคดีโดยมีประสิทธิภาพ (Efficiency of Judicial Proceedings)

หลักการพิจารณาคดีโดยมีประสิทธิภาพ (Efficiency of Judicial Proceedings) เป็นแนวคิดสำคัญในระบบยุติธรรมสมัยใหม่ที่มุ่งให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยไม่ก่อให้เกิดภาระที่เกินความจำเป็นต่อระบบศาล หลักการนี้ได้รับการรับรองในหลายมาตรฐานกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึง กฎบัตรยุโรปว่าด้วยประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม (*European Charter on the Efficiency of Justice*) ซึ่งจัดทำโดย คณะกรรมาธิการยุโรปด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม (*European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ)*) ในปี ค.ศ. 2008 โดยกำหนดให้ศาลต้องมีกลไกที่สามารถคัดกรองคดีที่ไม่มีมูลและสามารถป้องกัน vexatious litigation ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถจัดการกับคดีที่มีมูลอย่างแท้จริง และช่วยให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยไม่ล่าช้าหรือถูกขัดขวางจากการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิด[22]

---

20 Attorney-General v. Barker [2000] EWHC 42 (QB).

21 Zuckerman (เชิงอรรถที่ 15).

22 European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), 'European Charter on the Efficiency of Justice' (Council of Europe, 2008).

หากไม่มีมาตรการควบคุม vexatious litigation ศาลต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการพิจารณาคดีที่ไม่มีมูล ซึ่งส่งผลให้คดีที่มีสาระสำคัญได้รับการพิจารณาล่าช้า ตัวอย่างเช่น ในหลายประเทศมีกรณีที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใช้สิทธิทางศาลเพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องความเป็นธรรม เช่น การยื่นฟ้องเพื่อถ่วงเวลาการดำเนินการของภาครัฐ หรือการใช้กระบวนการศาลเป็นเครื่องมือในการข่มขู่คู่ความ การกระทำดังกล่าวไม่เพียงแต่ทำให้ศาลต้องเสียเวลาและทรัพยากรในการพิจารณาคดีที่ไม่มีเหตุผลสมควร แต่ยังส่งผลกระทบต่อศาลอื่นที่ต้องรองรับคดีที่มีมูลอย่างแท้จริง นอกจากนี้ vexatious litigation ยังอาจบ่อนทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากประชาชนอาจมองว่าศาลถูกใช้เป็นเครื่องมือทางกฎหมายของบางกลุ่มบุคคลมากกว่าการเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่รักษาความเป็นธรรมอย่างแท้จริง ความล่าช้าที่เกิดจากคดีที่ไม่สมเหตุสมผลยังส่งผลต่อสิทธิของคู่ความที่รอการพิจารณาคดี ซึ่งขัดต่อหลักการพื้นฐานของหลักนิติรัฐ (Rule of Law) ที่กำหนดให้ศาลต้องมีความสามารถในการพิจารณาและตัดสินคดีอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม[23]

หลายประเทศได้ออกมาตรการเพื่อลดผลกระทบของ vexatious litigation ต่อประสิทธิภาพของศาล โดยใช้กลไกทางกฎหมายที่หลากหลาย เช่น การออกคำสั่ง “Vexatious Litigant Orders” ในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ซึ่งศาลสามารถจำกัดบุคคลที่มีประวัติการฟ้องร้องซ้ำซากโดยไม่มีเหตุผลทางกฎหมายไม่ให้สามารถยื่นฟ้องใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการใช้ Vexatious Proceedings Act ของออสเตรเลียที่ให้อำนาจศาลสามารถกำหนดให้บุคคลที่เข้าข่ายเป็น vexatious litigant ต้องวางหลักประกันก่อนการดำเนินคดี ทั้งนี้ มาตรการเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อรักษาสมดุลระหว่างสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนกับการป้องกันไม่ให้ศาลถูกใช้ในทางที่ผิด ซึ่งหากปราศจากมาตรการควบคุมที่มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลให้ระบบยุติธรรมต้องแบกรับภาระที่ไม่จำเป็น และอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยรวมของประเทศ[24]

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความสมดุลระหว่างสิทธิในการฟ้องร้องและการควบคุม vexatious litigation

การกำหนดมาตรการควบคุม vexatious litigation เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Right to Access to Justice) ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในรัฐประชาธิปไตย การออกมาตรการที่เข้มงวดเกินไปในการจำกัดสิทธิในการฟ้องร้องอาจนำไปสู่การกีดกันบุคคลที่มีข้อพิพาทที่แท้จริง

---

[23] Zuckerman, A., *Civil Procedure: Principles and Practice* (Oxford University Press, 2006).

[24] Australian Law Reform Commission, Equality, Capacity and Disability in Commonwealth Laws: Final Report (2014).

ไม่ให้ได้รับความเป็นธรรมจากศาล ในทางกลับกันหากไม่มีมาตรการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ ระบบยุติธรรมอาจต้องเผชิญกับปัญหาการฟ้องร้องที่ไม่มีมูลเหตุทางกฎหมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของศาลและสร้างภาระเกินความจำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรม การหาจุดสมดุลระหว่างสิทธิของบุคคลในการใช้สิทธิทางศาลกับความจำเป็นในการป้องกัน vexatious litigation จึงเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษ[25]

ในระบบกฎหมายของหลายประเทศ เช่น สหราชอาณาจักรและออสเตรเลีย มีการใช้คำสั่ง Vexatious Litigant Orders เป็นกลไกทางกฎหมายเพื่อควบคุมบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซาก โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร คำสั่งศาลประเภทนี้ให้อำนาจศาลในการจำกัดสิทธิของบุคคลที่ถูกระบุว่าเป็น vexatious litigant ไม่ให้สามารถยื่นฟ้องใหม่ได้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน แนวทางนี้มีเป้าหมายเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลใช้กระบวนการศาลในทางที่ผิด ในขณะเดียวกัน ระบบกฎหมายเหล่านี้ยังมีมาตรการรองรับเพื่อให้มั่นใจว่าผู้ที่มีคดีที่มีมูลเหตุทางกฎหมายสามารถเข้าถึงกระบวนการศาลได้โดยไม่ถูกจำกัดอย่างไม่เป็นธรรม ตัวอย่างเช่น ในสหราชอาณาจักร *Senior Courts Act 1981 (Section 42)* กำหนดให้ศาลสูง (High Court) สามารถออกคำสั่งจำกัดบุคคลจากการยื่นฟ้องใหม่โดยไม่ผ่านการอนุญาตจากศาล หากพบว่าบุคคลนั้นมีประวัติการฟ้องร้องซ้ำซาก แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ยังเปิดโอกาสให้บุคคลที่ถูกสั่งห้ามสามารถขอให้ศาลพิจารณายกเลิกคำสั่งดังกล่าวได้หากสามารถพิสูจน์ได้ว่าคดีที่ต้องการยื่นฟ้องมีมูลเหตุทางกฎหมายที่สมควร[26]

ในออสเตรเลีย *Vexatious Proceedings Act 2014* ของรัฐวิกตอเรียและนิวเซาท์เวลส์กำหนดให้ศาลสามารถออกคำสั่งจำกัดสิทธิของบุคคลที่ใช้สิทธิทางศาลในลักษณะที่เป็นภาระต่อระบบกฎหมาย โดยบุคคลที่ได้รับคำสั่งดังกล่าวต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าคดีที่ต้องการยื่นฟ้องใหม่มีข้อโต้แย้งทางกฎหมายที่มีมูลเพียงพอ ศาลยังสามารถกำหนดให้บุคคลดังกล่าวต้องวางหลักประกันทางการเงินก่อนดำเนินคดีเพื่อป้องกันการใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สมเหตุสมผล มาตรการลักษณะนี้ช่วยให้ระบบศาลสามารถควบคุม vexatious litigation ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่เป็นอุปสรรคต่อสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม[27]

แนวคิดเกี่ยวกับความสมดุลระหว่างสิทธิในการฟ้องร้องและการควบคุม vexatious litigation ยังเกี่ยวข้องกับหลักการพิจารณาคดีโดยมีประสิทธิภาพ (Efficiency of Judicial Proceedings) ซึ่งมุ่งให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยไม่ก่อให้เกิดภาระเกินความจำเป็นต่อระบบศาล หากไม่มีมาตรการควบคุม vexatious litigation ที่เหมาะสม

---

[25] European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) (เชิงอรรถที่ 22).

[26] Senior Courts Act 1981 (UK), Section 42.

[27] Vexatious Proceedings Act 2014 (Victoria, Australia).

อาจทำให้ศาลต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการพิจารณาคดีที่ไม่มีมูลเหตุทางกฎหมาย และทำให้คดีที่มีสาระสำคัญต้องล่าช้าออกไป ซึ่งขัดต่อหลักการพื้นฐานของหลักนิติรัฐ (Rule of Law) ที่กำหนดให้ศาลต้องสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ[28]

จากตัวอย่างของประเทศที่มีระบบกฎหมายที่พัฒนาแล้วจะเห็นได้ว่า การออกมาตรการควบคุม vexatious litigation ต้องมีความยืดหยุ่นเพียงพอเพื่อให้มั่นใจว่าสิทธิของประชาชนในการใช้สิทธิทางศาลจะไม่ได้รับผลกระทบโดยไม่สมเหตุสมผล ขณะเดียวกัน กฎหมายต้องสามารถป้องกันการใช้กระบวนการยุติธรรมในทางที่ผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของประเทศไทย ซึ่งยังไม่มีมาตรการควบคุม vexatious litigation อย่างเป็นระบบ การศึกษาประสบการณ์ของต่างประเทศและการนำแนวทางที่เหมาะสมมาปรับใช้จะเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างทางกฎหมายให้สามารถรักษาสมดุลระหว่างสิทธิในการเข้าถึงศาลกับการป้องกัน vexatious litigation ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบศาลโดยรวม[29]

3. ความหมายและลักษณะสำคัญของการยื่นคำร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก หรือโดยไม่สุจริต

3.1 ความหมายของ Vexatious Litigation

Vexatious Litigation หรือการดำเนินคดีในลักษณะที่เป็นภาระต่อศาลโดยไม่สมเหตุสมผล หมายถึง การใช้สิทธิทางศาลในลักษณะที่ก่อให้เกิดความยุ่งยาก เสียเวลา หรือเป็นการใช้กลไกทางกฎหมายอย่างไม่สุจริตเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในทางที่ผิด หรือเพื่อรบกวนฝ่ายตรงข้ามโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร[30] คำว่า “vexatious” มาจากรากศัพท์ภาษาละติน vexare ซึ่งแปลว่า “ทำให้เกิดความเดือดร้อนหรือความรำคาญ”[31] ดังนั้น Vexatious Litigation จึงหมายถึงการฟ้องร้องหรือยื่นคำร้องที่มีลักษณะซ้ำซาก ฟุ่มเฟือย ไร้สาระ หรือมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบธรรม เช่น การฟ้องร้องเพื่อกลั่นแกล้งศัตรูทางการเมือง การใช้กระบวนการศาลเพื่อยื้อเวลาโดยไม่มีมูลความจริง หรือการยื่นคำร้องจำนวนมากที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย[32]

---

28 Zuckerman (เชิงอรรถที่ 23).

29 Australian Law Reform Commission (เชิงอรรถที่ 24).

30 Zuckerman, A., *Civil Procedure: Principles and Practice* (Sweet & Maxwell, 2020), 246–248.

31 Black, H. C., ‘vexatious’ Black’s Law Dictionary (9th ed., West Publishing, 2009).

32 Owers, A., ‘Abuse of Process and Vexatious Litigation: A Comparative Analysis’ (2017) 26(3) Journal of Judicial Administration, 144–160.

(Vexatious Litigation คือการดำเนินคดีที่ไม่ได้มุ่งหวังให้เกิดผลทางกฎหมายที่แท้จริง แต่ใช้เป็นเครื่องมือก่อกวนหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ซึ่งก่อให้เกิดภาระต่อศาลและคู่ความอีกฝ่ายอย่างไม่มีเหตุผลอันสมควร)[33]

การยื่นคำร้องหรือฟ้องคดีในลักษณะนี้พบได้ในทุกระบบกฎหมายทั่วโลก และเป็นปัญหาที่สร้างความล่าช้าในการดำเนินคดีของศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีสาระสำคัญ ศาลที่เผชิญปัญหานี้มักต้องรับมือกับคำร้องที่ไม่มีมูลความจริงหรือถูกยื่นโดยบุคคลที่มีประวัติการฟ้องร้องซ้ำซาก เช่น การยื่นฟ้องเรื่องเดิมซ้ำ ๆ แม้ว่าศาลจะเคยพิจารณาและมีคำวินิจฉัยไปแล้วก็ตาม นอกจากนี้ Vexatious Litigation ยังรวมถึงการฟ้องร้องที่ไม่สมเหตุสมผล เช่น การอ้างข้อกฎหมายที่ไม่เกี่ยวข้อง การสร้างคดีขึ้นเพื่อกดดันฝ่ายตรงข้าม หรือการฟ้องร้องโดยไม่มีข้อพิสูจน์ที่ชัดเจน[34]

3.2 ลักษณะสำคัญของ Vexatious Litigation

Vexatious Litigation เป็นการดำเนินคดีที่ถูกใช้ไปในทางที่ผิดและก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบศาล โดยไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมที่แท้จริง การกระทำในลักษณะนี้อาจส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการดำเนินงานของศาล ความน่าเชื่อถือของกระบวนการพิจารณาคดี และสิทธิของคู่ความอีกฝ่าย การระบุว่าพฤติกรรมการฟ้องร้องเป็น vexatious litigation หรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

3.2.1 การยื่นคำร้องหรือฟ้องคดีซ้ำซาก

ผู้ฟ้องคดีมีพฤติกรรมยื่นฟ้องในเรื่องเดียวกันหรือในประเด็นที่คล้ายคลึงกันหลายครั้ง แม้ว่าศาลจะเคยมีคำตัดสินในคดีดังกล่าวไปแล้ว โดยคำฟ้องใหม่อาจไม่ได้มีข้อเท็จจริงหรือประเด็นทางกฎหมายที่แตกต่างไปจากคดีเดิมอย่างมีนัยสำคัญ การกระทำเช่นนี้ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการพิจารณาคดีแต่ยังเป็นภาระต่อศาล และอาจถูกมองว่าเป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อยื้อเวลาหรือเพื่อก่อกวนคู่กรณี[35]

3.2.2 ขาดมูลความจริงทางกฎหมาย

Vexatious litigation มักปรากฏในกรณีที่คำร้องหรือคดีไม่มีมูลความจริง หรือมีข้อกล่าวหาที่ขัดแย้งกับหลักฐานทางกฎหมาย คำฟ้องในลักษณะนี้อาจตั้งอยู่บนข้อกล่าวหาที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ หรือพยายามใช้ข้อกฎหมายที่ผิดเพี้ยนจากข้อเท็จจริง การยื่นฟ้องเช่นนี้ถือเป็นการใช้กระบวนการศาลในลักษณะที่ขาดความสุจริต ซึ่งศาลอาจมีอำนาจปฏิเสธไม่รับคำฟ้องตั้งแต่ต้น[36]

---

33 'Vexatious litigation' Black's Law Dictionary (11th ed., Thomson Reuters, 2019).

34 Zuckerman (เชิงอรรถที่ 23) 315.

35 'Vexatious litigation' (เชิงอรรถที่ 33).

36 Painter, R. W., *Abuse of Process and the Law of Vexatious Litigation* (Cambridge University Press, 2017) 75.

3.2.3 เจตนาใช้กระบวนการศาลเพื่อรบกวนหรือคุกคาม

การดำเนินคดี vexatious อาจมีเจตนาที่มุ่งร้ายหรือใช้กระบวนการศาลเป็นเครื่องมือเพื่อกดดันหรือรบกวนฝ่ายตรงข้ามแทนที่จะมุ่งหวังให้ได้รับความยุติธรรม ตัวอย่างเช่น การฟ้องร้องเพื่อสร้างความยุ่งยากแก่คู่กรณี การใช้คดีความเป็นเครื่องมือกดดันทางการเมือง หรือการยื่นคำร้องที่ไม่มีมูลเพื่อทำลายชื่อเสียงของบุคคลหรือองค์กร สิ่งเหล่านี้ทำให้กระบวนการศาลถูกใช้ไปในทางที่ไม่ชอบธรรม และอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่กรณี[37]

3.2.4 เป็นภาระต่อระบบศาล

เมื่อมี vexatious litigation เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ศาลต้องใช้เวลาและทรัพยากรไปกับการพิจารณาคดีที่ไม่มีมูล ส่งผลให้คดีที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างเร่งด่วนต้องล่าช้าออกไป นอกจากนี้ ศาลยังต้องจัดสรรทรัพยากรบุคลากรเพื่อกลั่นกรองและบริหารจัดการคดีที่ไม่มีมูลเหล่านี้ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพในการให้บริการความยุติธรรมต่อประชาชนโดยรวม[38]

3.2.5 กระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

Vexatious litigation สามารถทำให้ประชาชนสูญเสียความเชื่อมั่นในระบบศาล โดยเฉพาะหากมีบุคคลที่ใช้ช่องโหว่ทางกฎหมายเพื่อดำเนินคดีที่ไม่สมเหตุสมผล หรือเพื่อบ่อนทำลายฝ่ายตรงข้าม หากไม่มีมาตรการควบคุมที่เหมาะสม อาจนำไปสู่การรับรู้ว่าระบบศาลถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการกลั่นแกล้ง มากกว่าที่จะเป็นกลไกในการอำนวยความยุติธรรมอย่างแท้จริง[39]

3.3 ความแตกต่างระหว่างการใช้สิทธิทางศาลโดยสุจริตและ Vexatious Litigation

การใช้สิทธิทางศาลเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการยุติธรรมในระบอบประชาธิปไตย บุคคลมีสิทธิในการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเพื่อขอให้ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายอย่างไรก็ตาม สิทธิในการฟ้องร้องคดีไม่ใช่สิทธิที่ไม่มีขีดจำกัด เนื่องจากบางกรณีอาจมีการใช้กระบวนการศาลในลักษณะที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยเฉพาะกรณี vexatious litigation ซึ่งหมายถึงการใช้กระบวนการศาลอย่างไม่สุจริตเพื่อกลั่นแกล้ง ยื้อเวลา หรือสร้างภาระให้แก่คู่ความหรือศาลเอง[40]

---

37 Senior Courts Act 1981 (UK), Section 42.

38 Andrews, C., *Vexatious Litigants and the Limits of Legal Process* (Oxford University Press, 2018) 128.

39 Vexatious Proceedings Act 2014 (Australia).

40 Black, H. C. (เชิงอรรถที่ 31).

เพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน จำเป็นต้องพิจารณาคุณลักษณะของการใช้สิทธิทางศาลโดยสุจริต เปรียบเทียบกับ vexatious litigation เพื่อชี้ให้เห็นว่าอะไรคือพฤติกรรมที่สามารถถือว่าเป็นการใช้สิทธิทางศาลที่ถูกต้อง และอะไรที่อาจถูกมองว่าเป็น vexatious litigation ซึ่งสมควรถูกควบคุมตามหลักกฎหมาย

3.3.1 การใช้สิทธิทางศาลโดยสุจริต

การใช้สิทธิทางศาลโดยสุจริต หมายถึง การดำเนินคดีโดยมีเจตนาที่ถูกต้อง ใช้สิทธิตามกฎหมายเพื่อให้ได้รับความยุติธรรม การฟ้องร้องหรือยื่นคำร้องต้องมีมูลเหตุทางกฎหมายและข้อเท็จจริงที่เหมาะสม รวมถึงการดำเนินกระบวนการโดยคำนึงถึงความสมเหตุสมผล และไม่เป็นภาระเกินควรต่อคู่ความหรือระบบศาล[41]

การใช้สิทธิทางศาลที่ถูกต้องสามารถพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ก. มีมูลเหตุทางกฎหมายและข้อเท็จจริงที่สมควร – คดีต้องมีพื้นฐานทางกฎหมายที่ชัดเจนและมีหลักฐานสนับสนุนอย่างเพียงพอ[42]

ข. มุ่งหมายเพื่อให้ได้รับความยุติธรรม ไม่ใช่เพื่อกลั่นแกล้งคู่ความ – การฟ้องร้องต้องมีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิ ไม่ใช่เพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่กรณีโดยไม่สมเหตุสมผล[43]

ค. ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และข้อจำกัดทางกฎหมาย – การยื่นฟ้องต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ไม่ขัดต่อหลักความสมเหตุสมผล และไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ที่ศาลกำหนด[44]

ง. ไม่มีลักษณะเป็นภาระต่อศาลโดยไม่จำเป็น – การดำเนินคดีต้องไม่สร้างภาระเกินควรต่อศาล เช่น การยื่นฟ้องที่ไม่มีมูล หรือมีการใช้กลไกทางกฎหมายเพื่อยื้อเวลา[45]

3.3.2 Vexatious Litigation การใช้กระบวนการศาลโดยไม่สุจริตและความแตกต่างจากการใช้สิทธิทางศาลโดยชอบธรรม

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในเบื้องต้น Vexatious Litigation หมายถึง การใช้กระบวนการศาลในลักษณะที่ไม่สุจริตหรือปราศจากเหตุผลอันสมควร ซึ่งอาจรวมถึงการยื่นฟ้องร้องหรือยื่นคำร้องที่ซ้ำซาก ขาดสาระสำคัญ หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อรบกวน ยื้อเวลา หรือสร้างภาระให้แก่ทั้งศาลและคู่ความโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้ การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบตุลาการในแง่ของการใช้ทรัพยากรของศาลโดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันชอบธรรม อีกทั้งยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม

---

41 Universal Declaration of Human Rights (1948), art 8.

42 International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) (1966), arts 14 & 26.

43 Dicey, A. V., *Introduction to the Study of the Law of the Constitution* (1885).

44 Attorney-General v. Barker [2000] UKHL 10.

45 European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) (เชิงอรรถที่ 22).

การพิจารณาว่าการดำเนินคดีใดเข้าข่าย Vexatious Litigation สามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่

ก. การยื่นคำร้องหรือฟ้องคดีซ้ำซาก – บุคคลผู้ยื่นคำร้องหรือฟ้องคดีมีพฤติกรรมการยื่นฟ้องซ้ำแล้วซ้ำอีกในเรื่องที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยไปแล้ว โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือไม่มีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่ที่มีนัยสำคัญเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำตัดสินเดิม

ข. ขาดมูลความจริงทางกฎหมาย – คำร้องหรือคดีที่ยื่นฟ้องไม่มีหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่มีน้ำหนักสนับสนุน หรือมีการอ้างข้อกฎหมายที่บิดเบือนจากบริบทของข้อเท็จจริงในคดี

ค. การใช้กระบวนการศาลในทางที่เป็นภัยต่อคู่ความ – บุคคลผู้ยื่นคำร้องใช้กระบวนการศาลเป็นเครื่องมือเพื่อคุกคาม ข่มขู่ หรือกดดันคู่กรณี เช่น การใช้คดีเพื่อสร้างภาระทางกฎหมายโดยไม่สมเหตุสมผล หรือเพื่อก่อกวนคู่ความฝ่ายตรงข้าม

ง. เป็นภาระต่อศาลและกระบวนการยุติธรรม – ศาลต้องเสียเวลาและทรัพยากรอันมีค่าไปกับคดีที่ไม่มีมูลความจริง ทำให้การพิจารณาคดีที่มีสาระสำคัญต้องล่าช้า และอาจเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานยุติธรรมโดยรวม

จ. ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในระบบตุลาการ – หากมีกรณี Vexatious Litigation เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อาจทำให้ประชาชนมองว่ากระบวนการศาลสามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อกลั่นแกล้งหรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นโดยมิชอบ ซึ่งอาจบั่นทอนศรัทธาต่อความเป็นกลางและความน่าเชื่อถือของระบบยุติธรรม

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การใช้สิทธิทางศาลโดยสุจริต (Good Faith Litigation) และ Vexatious Litigation มีข้อแตกต่างที่สามารถแสดงให้เห็นได้ชัดเจน โดยพิจารณาจากเจตนาแรงจูงใจ และผลกระทบของการยื่นฟ้อง ดังตารางต่อไปนี้

ประเด็น	**การใช้สิทธิทางศาลโดยสุจริต (*Good Faith Litigation*)**	Vexatious Litigation
วัตถุประสงค์	มุ่งให้ศาลพิจารณาข้อพิพาทที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่มีน้ำหนัก	ใช้ศาลเป็นเครื่องมือเพื่อรบกวนหรือกดดันคู่ความฝ่ายตรงข้าม
ลักษณะของคดี	มีมูลเหตุที่ชัดเจนตามหลักกฎหมายและข้อเท็จจริง	คดีที่ขาดมูลความจริง หรือฟ้องคดีเดิมซ้ำ ๆ โดยไม่มีเหตุอันสมควร

ประเด็น	การใช้สิทธิทางศาลโดยสุจริต (*Good Faith Litigation*)	Vexatious Litigation
หลักฐานที่สนับสนุน	มีพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องและเพียงพอ	ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน หรืออ้างข้อกฎหมายผิดเพี้ยนจากข้อเท็จจริง
ผลกระทบต่อศาล	ศาลสามารถพิจารณาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ก่อให้เกิดภาระและใช้ทรัพยากรศาลอย่างไม่จำเป็น
ผลกระทบต่อคู่ความ	คู่ความได้รับโอกาสที่เป็นธรรมในการพิจารณาคดี	คู่ความอาจได้รับความเสียหายจากการถูกฟ้องคดีโดยไม่มีเหตุสมควร
ผลกระทบต่อระบบยุติธรรม	ส่งเสริมความเชื่อมั่นในศาลและกระบวนการยุติธรรม	ก่อให้เกิดทัศนะว่าสถาบันตุลาการถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งหรือขัดขวางทางการเมืองหรือส่วนตัว

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าการใช้สิทธิทางศาลโดยสุจริตเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ศาลสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ในขณะที่ Vexatious Litigation กลับส่งผลเสียต่อศาล คู่ความ และกระบวนการยุติธรรมโดยรวม ดังนั้น การกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมและจำกัดการยื่นฟ้องในลักษณะนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความเป็นธรรมและความมีประสิทธิภาพของระบบตุลาการ

4. ปัญหาการยื่นคำร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก หรือโดยไม่สุจริตในศาลรัฐธรรมนูญไทย

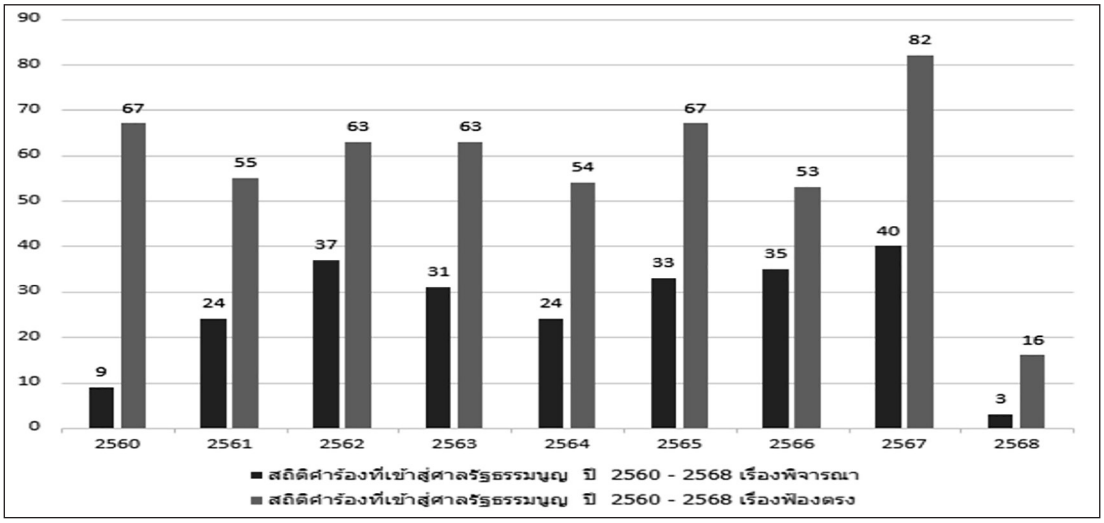
นับตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นต้นมา ศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องจากผู้มีสิทธิยื่นคำร้องตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ (1) คำร้องที่เป็นเรื่องพิจารณา (ซึ่งเป็นเรื่องที่หน่วยงานรัฐ หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย) และ (2) คำร้องที่เป็นเรื่องฟ้องตรง (เป็นคำร้องที่บุคคลหรือองค์กรสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนด)

เมื่อพิจารณาสถิติการยื่นคำร้องในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2560 - 2568 พบว่าคำร้องที่เป็นเรื่องฟ้องตรงมีจำนวนสูงกว่าคำร้องที่เป็นเรื่องพิจารณาอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีปริมาณรวมกันมากกว่าสองเท่าของคำร้องที่เป็นเรื่องพิจารณา ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้สิทธิทางศาลที่เพิ่มขึ้นของภาคประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ในการนำประเด็นข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลโดยตรง

การเพิ่มขึ้นของคำร้องที่เป็นเรื่องฟ้องตรงอาจเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงศาลรัฐธรรมนูญที่มีมากขึ้นหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน หรือการที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ได้เปิดช่องทางให้บุคคลสามารถใช้สิทธิตามกลไกการตรวจสอบทางรัฐธรรมนูญได้โดยตรงมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเปิดกว้างให้บุคคลสามารถฟ้องร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรงจะถือเป็นพัฒนาการที่ดีในแง่ของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ก็อาจนำไปสู่ปัญหาการใช้สิทธิทางศาลในทางที่เกินควร หรือในบางกรณีอาจเป็น vexatious litigation ที่สร้างภาระต่อศาล

ดังนั้น การพิจารณาสถิติการยื่นคำร้องเข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจถึงแนวโน้มของการใช้สิทธิทางศาลของประชาชน และประเมินถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไกการกลั่นกรองคำร้องเพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดภาระที่ไม่จำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรม โดยแผนภูมิด้านล่างจะแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มปริมาณคำร้องทั้งสองประเภทที่ถูกยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญในช่วงเวลาดังกล่าว

สถิติคำร้องที่เข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญระหว่างปี 2560 - 2568[46]



ข้อมูล ณ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2568

[46] ข้อมูลจากสำนักบริหารจัดการงานคดี สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2568.

นอกจากการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 – 48 แล้ว ยังปรากฏกรณีการยื่นคำร้องที่มีลักษณะฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก หรือโดยไม่สุจริต (Vexatious Litigation) ซึ่งเป็นการใช้สิทธิทางศาลในลักษณะที่อาจสร้างภาระต่อศาลโดยไม่จำเป็นและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงต่อกระบวนการพิจารณาคดี

จากข้อมูลสถิติที่มีอยู่ พบว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่งที่ใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยมีลักษณะเป็น vexatious litigation ซึ่งสามารถจำแนกได้จากพฤติกรรมการยื่นคำร้องที่ (1) ไม่มีมูลความจริงทางกฎหมาย (2) อ้างข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่คลาดเคลื่อนจากสาระสำคัญของคดี (3) ยื่นฟ้องซ้ำในประเด็นเดิมแม้ว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยไปแล้ว หรือ (4) ใช้กระบวนการศาลเป็นเครื่องมือเพื่อก่อกวนหรือกดดันคู่ความฝ่ายตรงข้าม การใช้สิทธิในลักษณะดังกล่าวไม่เพียงแต่สร้างภาระต่อศาลและกระบวนการพิจารณาคดีโดยรวม แต่ยังอาจเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

ที่ผ่านมาศาลรัฐธรรมนูญได้พบว่ามีผู้ร้องบางรายมีพฤติการณ์ยื่นคำร้องในลักษณะ vexatious litigation ซ้ำแล้วซ้ำอีกหลายครั้ง โดยที่ศาลได้มีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเห็นว่าคำร้องดังกล่าวไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด หรือมีลักษณะเป็นคำร้องที่ขาดเหตุผลอันสมควร อย่างไรก็ตาม แม้ศาลจะมีคำสั่งไม่รับคำร้อง แต่ในบางกรณีผู้ร้องก็ยังคงใช้กระบวนการทางศาลเป็นเครื่องมือในการฟ้องร้องบุคคลต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ฝ่ายตุลาการ หรือแม้แต่บุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดี ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมต้องเสียทรัพยากรในการจัดการกับคำร้องที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์เชิงสาระสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมาย

อีกประเด็นที่มีความสำคัญ คือ กรณีที่มีบุคคลที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต หรือมีพฤติกรรมทางจิตเวชบางประเภทที่ชอบใช้สิทธิในการยื่นฟ้องร้องต่อศาลบ่อยครั้ง[47] ในหลายประเทศมีรายงานว่าบุคคลบางกลุ่มที่มีภาวะทางจิต เช่น ภาวะหวาดระแวง (Paranoia) โรคหลงผิด (Delusional Disorder) หรือ อาการหมกมุ่นทางกฎหมาย (Querulant Delusion) มีแนวโน้มที่จะใช้กระบวนการศาลเพื่อร้องเรียนในประเด็นที่ตนเองเชื่อว่าถูกละเมิดสิทธิ แม้ว่าจะไม่มีมูลทางกฎหมายรองรับ[48] ปัญหาที่เกิดจากกรณีดังกล่าว ได้แก่

---

47 Winters, R., 'Querulant Delusions: Litigious Behavior and Mental Health' (2017) 28(4) Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 500–515.

48 รายงานจากสมาคมจิตเวชศาสตร์นานาชาติ (World Psychiatric Association, WPA) ระบุว่า บุคคลที่มีภาวะ **Querulant Delusion** หรือ **Litigious Paranoia** มักแสดงพฤติกรรมยื่นฟ้องร้องซ้ำซาก โดยเชื่อว่าตนเองถูกละเมิดสิทธิ แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานสนับสนุน ซึ่งเป็นอาการที่พบได้ในโรคทางจิตเวชบางประเภท เช่น **โรคหลงผิด (Delusional Disorder)** หรือ **โรคหวาดระแวง (Paranoia)** (Freckelton, I., 'Querulous Litigants and the Legal System' (2019) 65 International Journal of Law and Psychiatry 101, 110.)

- ศาลต้องรับมือกับคดีที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในทางกฎหมาย คำร้องที่ถูกยื่นจากบุคคลที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตมักเป็นคำร้องที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาที่ไม่มีมูล เช่น อ้างว่าถูกละเมิดสิทธิจากสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง หรือพยายามตีความกฎหมายไปในทิศทางที่ผิดเพี้ยน[49]

- การใช้กระบวนการศาลเป็นเครื่องมือสำหรับอาการทางจิตของผู้ร้อง – ในบางกรณี ผู้ร้องไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อให้ศาลพิจารณาคดีอย่างแท้จริง แต่ใช้การยื่นฟ้องเป็นช่องทางแสดงออกถึงปัญหาทางจิตของตนเอง ทำให้ระบบศาลต้องแบกรับคดีที่ไม่ควรมีอยู่ในระบบ[50]

- การลดความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการศาล – เมื่อมีกรณีที่บุคคลสามารถยื่นฟ้องศาลได้โดยไม่มีข้อจำกัดที่เข้มงวด แม้ว่าจะเป็นคำร้องที่ไม่มีมูลหรือไม่สมเหตุสมผล อาจทำให้ประชาชนทั่วไปตั้งคำถามต่อความเข้มงวดของระบบศาล[51]

เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิและลดภาระของศาล จึงควรศึกษาแนวทางจากศาลหรือองค์กรตุลาการในต่างประเทศ เช่น คำสั่งในการยื่นฟ้อง (Vexatious Litigant Orders) หรือการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่ยื่นคำร้องในลักษณะฟุ่มเฟือย เพื่อรักษาความยุติธรรมและประสิทธิภาพในกระบวนการพิจารณาคดี

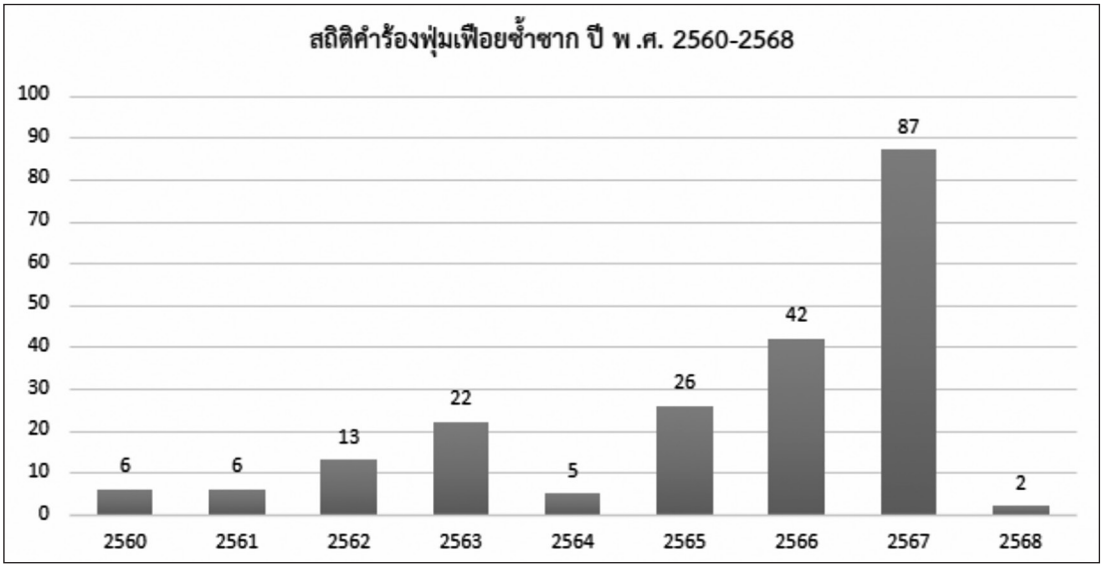
---

49 ศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมนีรายงานว่า มีบุคคลที่มีภาวะ **Querulant Delusion** ซึ่งเป็นอาการทางจิตที่ทำให้บุคคลเชื่อว่าตนเองถูกละเมิดสิทธิอย่างร้ายแรง แม้ว่าจะไม่มีข้อเท็จจริงรองรับ โดยบุคคลเหล่านี้มักยื่นคำร้องซ้ำ ๆ แม้ว่าศาลจะเคยปฏิเสธคำร้องของพวกเขาไปแล้ว (Schanda, H., 'Legal Paranoia and Constitutional Court Review' (2019) 41(3) German Constitutional Review Journal, 145-161).

50 รายงานของคณะกรรมการตุลาการแห่งสหราชอาณาจักรระบุว่า ในบางกรณี ผู้ร้องที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตใช้กระบวนการศาลเป็นช่องทางในการปลดปล่อยความคับข้องใจของตนเองมากกว่าที่จะมุ่งหวังผลทางกฎหมายที่แท้จริง โดยพบว่ามีบุคคลที่ฟ้องร้องซ้ำซากในประเด็นเดิมแม้ว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยไปแล้ว (UK Judicial Committee Report on Mental Health and the Courts, 2019, 115-130).

51 คณะกรรมการตุลาการแห่งสหราชอาณาจักรระบุว่า การที่ประชาชนรับรู้ว่าศาลต้องพิจารณาคำร้องที่ไม่มีมูลเหตุจำนวนมาก อาจทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับความสามารถของศาลในการคัดกรองคดี ส่งผลให้ประชาชนมองว่าระบบศาลเปิดโอกาสให้เกิดการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิด (UK Judicial Committee Report on Vexatious Litigation, 2020, 92-110).

สถิติคำร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซากที่เข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญระหว่างปี 2560 - 2568[52]



ข้อมูล ณ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2568

<u>หมายเหตุ</u> กรณีที่คำร้องมีลักษณะเป็นคำร้องฟุ่มเฟือยหรือซ้ำซาก หมายถึง กรณีที่บุคคลเดียวกันยื่นคำร้องต่อศาลไม่น้อยกว่า 5 ครั้งภายในหนึ่งปี ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับหลักการ *Vexatious Litigant Order* ในสหรัฐอเมริกา ที่กำหนดว่าหากบุคคลใดยื่นฟ้องไม่น้อยกว่า 5 คดี และถูกศาลวินิจฉัยว่าไม่มีมูลหรือถูกปฏิเสธ ศาลอาจพิจารณาขึ้นบัญชีบุคคลดังกล่าวเป็น *Vexatious Litigant* [53] ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาสถิติคำร้องที่เป็นเรื่องฟ้องตรงซึ่งเข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. 2567 เปรียบเทียบกับจำนวนคำร้องฟุ่มเฟือยหรือซ้ำซากที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องและไม่นำเข้าสู่สารบบคดีในปีเดียวกัน (82 เรื่อง : 87 เรื่อง) จะเห็นได้ว่าคำร้องประเภทดังกล่าวมีจำนวนมากกว่าคำร้องปกติที่ศาลต้องพิจารณาอย่างมีนัยสำคัญ[54]

4.1 ข้อจำกัดของกลไกปัจจุบันในการกลั่นกรองคำร้อง

การกลั่นกรองคำร้องก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดภาระของศาลและป้องกันไม่ให้ศาลต้องพิจารณาคดีที่ไม่มีมูลเหตุสมควร อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทย จะมีกลไกคัดกรองคำร้องผ่านพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 42 แต่ในทางปฏิบัติกลไกดังกล่าวยังคงมีข้อจำกัดหลายประการที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการพิจารณาคดี

---

[52] ผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลจากสำนักบริหารจัดการงานคดี สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อจัดทำข้อมูลในรูปแบบแผนภูมิ.

[53] California Code of Civil Procedure, § 391-391.8 (2022).

[54] ความเห็นของผู้เขียน.

4.1.1 ข้อจำกัดของมาตรา 42 และปัญหาที่พบในทางปฏิบัติ

ก. ข้อจำกัดด้านอำนาจของหน่วยงานธุรการศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา 42 วรรคสอง กำหนดให้หน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องเพื่อแก้ไขหรือเพิ่มเติมคำร้องให้ถูกต้อง หากพบว่าคำร้องขาดรายการที่จำเป็นหรือไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม กฎหมายมิได้ให้อำนาจแก่หน่วยงานธุรการในการปฏิเสธการรับคำร้องที่ไม่สมบูรณ์หรือที่ผู้ร้องไม่ดำเนินการแก้ไขตามคำแนะนำที่ได้รับ ซึ่งส่งผลให้คำร้องที่ยังคงมีข้อบกพร่องอาจเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลโดยไม่จำเป็น[55]

ข้อจำกัดนี้แตกต่างจากระบบศาลในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และ สหราชอาณาจักร ที่หน่วยงานธุรการของศาลมีอำนาจคัดกรองคำร้องเบื้องต้น และสามารถปฏิเสธคำร้องที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ได้โดยตรง ซึ่งช่วยลดภาระของศาลและทำให้กระบวนการพิจารณามีประสิทธิภาพมากขึ้น[56]

ข. ข้อจำกัดด้านความชัดเจนของเกณฑ์การกลั่นกรองคำร้อง

แม้ว่ามาตรา 42 จะระบุรายละเอียดที่คำร้องต้องมี เช่น ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนในการพิจารณาว่าคำร้องขาดรายการสำคัญในระดับที่ไม่สามารถรับไว้พิจารณาได้หรือไม่ ทำให้การตีความเงื่อนไขการกลั่นกรองอาจขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ธุรการศาลซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่สม่ำเสมอในการคัดกรองคำร้อง หรืออาจทำให้เกิดปัญหาคำร้องที่ไม่สมบูรณ์ยังคงเข้าสู่กระบวนการพิจารณา

---

[55] มาตรา 42 คำร้องต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพ มีรายการครบถ้วนตามแบบที่กำหนดในข้อกำหนดของศาล ซึ่งอย่างน้อยต้องระบุ

(1) ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง

(2) เรื่องหรือการกระทำทั้งหลายอันเป็นเหตุให้ต้องขอให้ศาลมีคำวินิจฉัยพร้อมทั้งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้อง

(3) มาตราของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหตุในคำร้อง

(4) คำขอที่ระบุความประสงค์จะให้ศาลดำเนินการอย่างใดพร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุนโดยชัดแจ้ง

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้คู่กรณีจัดทำสำเนายื่นต่อศาลตามจำนวนที่กำหนดในข้อกำหนดของศาลด้วย

คำร้องใดมีรายการไม่ครบถ้วนตามวรรคหนึ่ง หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องเพื่อดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นให้ถูกต้อง

ในการดำเนินกระบวนพิจารณา ผู้ร้องจะดำเนินการทั้งปวงด้วยตนเองหรือมอบฉันทะให้ทนายความหรือบุคคลอื่นยื่นคำร้องหรือดำเนินคดีแทนผู้ร้องได้ ผู้รับมอบฉันทะต้องบรรลุนิติภาวะแล้วและมีความรู้ความสามารถที่อาจดำเนินการแทนผู้มอบฉันทะได้

[56] Rosenberg, M., 'Judicial Review and the Vexatious Litigant: A Comparative Analysis' (2020) 133(5) *Harvard Law Review,* 1145–1173.

ค. ปัญหาการยื่นคำร้องในลักษณะ Vexatious Litigation

ศาลรัฐธรรมนูญไทยยังไม่มีมาตรการที่ใช้ควบคุมการยื่นคำร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก Vexatious Litigation) อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีคำสั่งไม่รับคำร้องซ้ำหลายครั้งแต่ไม่มีบทลงโทษหรือกลไกที่สามารถยับยั้งการใช้สิทธิในทางที่ผิดได้ ทำให้มีบุคคลที่ใช้ช่องว่างของกฎหมายยื่นคำร้องหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน หรือยื่นคำร้องที่ขาดเหตุผลทางกฎหมายซ้ำ ๆ แม้จะทราบว่าศาลจะไม่รับไว้พิจารณาก็ตาม

4.1.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นจาก Vexatious Litigation ต่อศาลรัฐธรรมนูญไทย

การใช้กระบวนการศาลโดยไม่สุจริต (vexatious litigation) ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อระบบศาลทั่วไปแต่ยังมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อศาลรัฐธรรมนูญไทยซึ่งมีภารกิจหลักในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ และต้องรับภาระจากคำร้องจำนวนมากที่ยื่นโดยบุคคลทั่วไป องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐ คดีที่เข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญจำนวนมากในช่วงเวลาที่ผ่านมาพบว่ามีคำร้องที่ไม่มีมูลเหตุสมควร หรือเป็นคำร้องที่ยื่นโดยเจตนาที่ไม่สุจริตส่งผลให้เกิดปัญหาหลายประการ ได้แก่ (1) การเพิ่มภาระงานให้กับศาลรัฐธรรมนูญ (2) ความล่าช้าในการพิจารณาคดีสำคัญ และ (3) การลดความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการศาลรัฐธรรมนูญ

ก. การเพิ่มภาระงานให้กับศาลรัฐธรรมนูญ

หนึ่งในผลกระทบที่สำคัญของ vexatious litigation คือ การเพิ่มปริมาณงานให้กับศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่จำเป็น ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งกระบวนการพิจารณาคดีและการบริหารจัดการทรัพยากรของศาล ศาลรัฐธรรมนูญต้องจัดสรรเวลาและกำลังคนในการกลั่นกรองคำร้องที่ขาดมูลเหตุหรือไม่มีเหตุผลทางกฎหมายที่สมควร ทำให้ทรัพยากรที่ควรใช้ไปกับคดีที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อประเทศชาติ ต้องถูกเบี่ยงเบนไปใช้กับคำร้องที่ไม่มีมูล จึงทำให้เกิดภาระที่ไม่จำเป็นกับองค์กรตุลาการ

จากสถิติของศาลรัฐธรรมนูญไทยในช่วงเวลาหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีจำนวนคำร้องที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำร้องที่เป็นเรื่องฟ้องตรงตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งพบว่ามีปริมาณมากกว่าคำร้องที่เป็นเรื่องพิจารณามากกว่าสองเท่า[57] ทั้งนี้ คำร้องประเภทนี้สามารถยื่นโดยประชาชนทั่วไปซึ่งอาจนำไปสู่การใช้สิทธิทางศาลโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร นอกจากนี้ยังพบว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางรายใช้ช่องทางนี้ในการยื่นคำร้องซ้ำ ๆ ในเรื่องเดียวกันแม้ว่าศาลจะเคยมีคำวินิจฉัยไปแล้วทำให้ศาลต้องพิจารณาคำร้องเหล่านี้ซ้ำโดยไม่จำเป็น

การเพิ่มขึ้นของ vexatious litigation ทำให้ศาลต้องใช้เวลามากขึ้นในการคัดกรองคำร้องที่ไม่มีสาระสำคัญซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการจัดการคดีที่มีผลกระทบสูง โดยเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณากฎหมายสำคัญและการตีความรัฐธรรมนูญ ศาลต้องแบ่งเวลา

---

[57] ศาลรัฐธรรมนูญไทย. ‘สถิติคำร้อง พ.ศ. 2560-2568’ (2568).

และกำลังคนไปกับการตรวจสอบคำร้องที่อาจขาดมูล หรือคำร้องที่มีการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิด ปัญหานี้ยังส่งผลให้เกิดต้นทุนทางการบริหารและงบประมาณที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากศาลต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินกระบวนการเบื้องต้น เช่น การรับคำร้อง การตรวจสอบความครบถ้วนของเอกสาร และการกลั่นกรองคำร้องที่ไม่มีมูล

ข. ความล่าช้าในการพิจารณาคดีสำคัญ

หนึ่งในผลกระทบที่สำคัญของ vexatious litigation คือการทำให้กระบวนการพิจารณาคดีสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญต้องล่าช้า อันส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่หลักของศาลในการตีความรัฐธรรมนูญและวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและการใช้อำนาจขององค์กรรัฐ โดยคำร้องที่ไม่มีมูลเหตุทางกฎหมายเพียงพอ หรือคำร้องที่มีลักษณะเป็น vexatious litigation สร้างภาระให้แก่ศาลในการกลั่นกรองและพิจารณาว่าคำร้องใดควรรับไว้พิจารณาและคำร้องใดควรถูกปฏิเสธ ซึ่งส่งผลให้คดีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะต้องถูกเลื่อนออกไปโดยไม่จำเป็น ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นชัดจากสถิติของศาลรัฐธรรมนูญไทยระหว่างปี 2560–2568 ซึ่งพบว่ามีจำนวนคำร้องฟ้องตรงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยหลายคำร้องมีเนื้อหาคล้ายกันแม้ผู้ร้องจะเป็นคนละคน และบางกรณีเป็นการยื่นคำร้องซ้ำโดยบุคคลเดิม แม้ศาลจะเคยวินิจฉัยแล้วก็ตาม ผลลัพธ์คือศาลต้องใช้เวลาแยกแยะคำร้องเพื่อพิจารณาความมีมูลในชั้นต้น ซึ่งไม่เพียงแต่กระทบต่อระยะเวลาการพิจารณาคดีสำคัญเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดภาระด้านการบริหารจัดการทรัพยากรของศาลและอาจบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อประสิทธิภาพของระบบศาลรัฐธรรมนูญในระยะยาว

ค. การลดความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการศาลรัฐธรรมนูญ

หนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การฟ้องร้องฟุ่มเฟือยโดยไม่มีมูลเหตุทางกฎหมาย (Vexatious Litigation) ซึ่งรวมถึงการยื่นคำร้องที่ขาดข้อเท็จจริงเพียงพอ หรือการตีความกฎหมายในลักษณะที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักการที่ถูกต้อง ปัญหานี้ส่งผลให้ศาลต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากเพื่อกลั่นกรองคำร้องที่ไม่สมเหตุสมผล และอาจทำให้ประชาชนมองว่ากระบวนการพิจารณาของศาลไม่มีประสิทธิภาพและขาดความเข้มงวดในการคัดกรองคดี

การฟ้องร้องที่ไม่มีมูลเหตุทางกฎหมายอาจเกิดจากผู้ร้องที่ไม่เข้าใจข้อกฎหมายอย่างถูกต้อง หรือจากการใช้สิทธิทางศาลอย่างไม่เหมาะสม โดยอาจอยู่ในรูปของการยื่นคำร้องที่ขาดเหตุผลเพียงพอ หรือการยื่นคำร้องในเรื่องเดียวกันซ้ำหลายครั้งแม้ว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยไปแล้วก็ตาม[58] ปรากฏการณ์นี้ก่อให้เกิดผลกระทบในหลายมิติ ได้แก่

[58] Zuckerman, A., *Misuse of Judicial Process and Access to Justice* (Oxford University Press, 2020).

- การลดทอนประสิทธิภาพของกระบวนการพิจารณา เมื่อศาลต้องใช้เวลาและทรัพยากรไปกับการพิจารณาคำร้องที่ไม่มีสาระสำคัญ อาจทำให้กระบวนการวินิจฉัยคดีที่มีความสำคัญต้องล่าช้าออกไป

- การทำให้ศาลถูกมองว่าเป็นช่องทางสำหรับการฟ้องร้องโดยไม่จำเป็น เมื่อบุคคลสามารถใช้ช่องทางศาลได้โดยไม่มีข้อจำกัดที่เข้มงวดในการคัดกรองคำร้อง ประชาชนอาจมองว่าระบบศาลไม่ได้มีมาตรฐานสูงพอในการกลั่นกรองคำร้องที่ไม่มีเหตุผล

- การเพิ่มภาระให้กับเจ้าหน้าที่ศาลและหน่วยงานธุรการ เจ้าหน้าที่ศาลต้องกลั่นกรองและประเมินคำร้องทุกฉบับที่ถูกยื่น ซึ่งหากมีปริมาณคำร้องที่ไม่มีมูลเหตุจำนวนมาก อาจทำให้ภาระงานเพิ่มขึ้นอย่างมาก และส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของศาลในภาพรวม

5. แนวทางของศาลต่างประเทศในการดำเนินการกับผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตใช้สิทธิทางศาลในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดภาระต่อกระบวนการยุติธรรม

การฟ้องร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก หรือโดยไม่สุจริต (vexatious litigation) เป็นปัญหาที่ศาลในหลายประเทศต้องเผชิญ โดยเฉพาะในระบบกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยเสรี แม้ว่าสิทธิในการยื่นฟ้องคดีจะเป็นหลักการสำคัญในรัฐที่ยึดมั่นในหลักนิติรัฐ (Rule of Law) แต่เมื่อมีการใช้สิทธินี้ในทางที่เป็นภาระเกินควร เช่น การยื่นคำร้องที่ขาดมูลทางกฎหมาย การยื่นฟ้องในประเด็นที่ศาลเคยมีคำวินิจฉัยไปแล้ว หรือการใช้กระบวนการศาลเพื่อก่อกวนหรือถ่วงเวลาฝ่ายตรงข้าม ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงสร้างภาระให้กับศาลและตุลาการ แต่ยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทำให้คดีสำคัญที่มีผลกระทบต่อสาธารณะต้องเผชิญกับความล่าช้า

ในหลายกรณีบุคคลที่มีพฤติกรรมยื่นคำร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก อาจเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นอย่างสุดโต่งในสิทธิของตนเอง แม้ว่าจะไม่มีข้อเท็จจริงหรือกฎหมายรองรับอย่างชัดเจนก็ตาม อย่างไรก็ตาม ปัญหานี้ยิ่งซับซ้อนขึ้นเมื่อเกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีภาวะทางจิต เช่น ภาวะหวาดระแวง (Paranoia) โรคหลงผิด (Delusional Disorder) หรืออาการหมกมุ่นทางกฎหมาย (Querulant Delusion) ซึ่งส่งผลให้บุคคลเหล่านี้เชื่อว่าตนถูกละเมิดสิทธิและจำเป็นต้องใช้กระบวนการศาลเพื่อปกป้องตนเอง แม้ว่าจะไม่มีมูลเหตุทางกฎหมายก็ตาม ลักษณะดังกล่าวพบได้ในหลายประเทศซึ่งบุคคลที่มีปัญหาทางจิตบางรายมักใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นช่องทางแสดงออกถึงความเชื่อหรือความคับข้องใจของตนเองมากกว่าที่จะใช้ศาลเป็นหนทางในการหาข้อยุติของปัญหาทางกฎหมาย

ในระดับสากล ศาลในบางประเทศได้มีมาตรการเพื่อควบคุม vexatious litigation ที่เกิดจากบุคคลที่มีภาวะทางจิต เช่น การกำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งห้ามมิให้บุคคลที่มีประวัติฟ้องร้องซ้ำซากสามารถยื่นฟ้องใหม่ได้โดยไม่ได้รับอนุญาตล่วงหน้า หรือการกำหนดให้บุคคลดังกล่าวต้องผ่าน

การตรวจสอบภาวะทางจิตก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี ทั้งนี้ มาตรการเหล่านี้ถูกออกแบบให้สามารถป้องกันการใช้กระบวนการศาลในลักษณะที่เป็นภาระโดยไม่จำเป็น ในขณะเดียวกันก็ยังต้องคำนึงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีภาวะทางจิต ไม่ให้ถูกละเมิดโดยไม่มีเหตุอันสมควร

สำหรับประเทศไทย แม้ว่าจะยังไม่มีมาตรการเฉพาะสำหรับการควบคุม vexatious litigation ที่เกิดจากผู้มีภาวะทางจิต แต่แนวทางการปรับปรุงระบบคัดกรองคำร้องที่เหมาะสมอาจช่วยลดภาระของศาลรัฐธรรมนูญและศาลอื่น ๆ ได้ เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์ที่เข้มงวดขึ้นเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ร้อง หรือการให้เจ้าหน้าที่ธุรการของศาลสามารถปฏิเสธคำร้องที่ไม่มีมูลเหตุทางกฎหมายได้ในเบื้องต้น การศึกษาตัวอย่างมาตรการในต่างประเทศและการวิเคราะห์แนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ในระบบศาลไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้ร้องกับการรักษาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

แนวทางที่ศาลในประเทศต่าง ๆ ใช้ในการรับมือกับปัญหาดังกล่าวอาจแตกต่างกันไปตามระบบกฎหมาย แต่โดยทั่วไปมีมาตรการและวิธีการดังต่อไปนี้

1. การแต่งตั้งผู้พิทักษ์สิทธิหรือผู้ปกครองทางกฎหมาย (Guardianship or Legal Representation)

ในบางกรณีที่บุคคลถูกพิจารณาว่าไม่สามารถดำเนินกระบวนการทางกฎหมายด้วยตนเองได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางสุขภาพจิต หรือขาดความสามารถทางกฎหมายที่จะดำเนินคดีได้อย่างมีเหตุผล ศาลในหลายประเทศสามารถแต่งตั้งผู้พิทักษ์สิทธิ (guardian) หรือผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรม (legal representative) เพื่อช่วยเหลือบุคคลนั้นในกระบวนการพิจารณาคดี วิธีการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ[59]

1. ป้องกันการใช้สิทธิในทางที่ไม่เหมาะสม
2. คุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของบุคคลที่มีข้อจำกัด
3. สนับสนุนให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างมีความรอบคอบ

ตัวอย่างในประเทศที่ใช้แนวทางนี้

(1) สหรัฐอเมริกา

ในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ศาลสามารถแต่งตั้ง guardian ad litem ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ตัวแทนของบุคคลที่ไม่สามารถดำเนินคดีด้วยตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีปัญหาทางจิต ตัวแทนดังกล่าวมีหน้าที่ในการปกป้องผลประโยชน์ของบุคคลนั้นในกระบวนการพิจารณาคดี

---

[59] Hodgson, J. S., and Lewans, M., *Guardianship and Legal Representation: Comparative Perspectives* (Oxford University Press, 2017).

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

Federal Rules of Civil Procedure, Rule 17(c) กำหนดให้ศาลแต่งตั้งตัวแทนหรือผู้ปกครองในกรณีที่ผู้ฟ้องคดีเป็นบุคคลที่มีข้อจำกัดด้านความสามารถ เช่น เด็กหรือบุคคลที่มีปัญหาทางจิต โดยตัวแทนจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถปกป้องสิทธิของผู้ร้องได้อย่างเหมาะสม[60]

คำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง

ในคดี Dusky v. United States, 362 U.S. 402 (1960) ศาลสหรัฐพิจารณาเรื่องความสามารถทางจิตของจำเลย โดยกำหนดให้การพิจารณาคดีต้องมีผู้แทนหรือกระบวนการช่วยเหลือสำหรับบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิต เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเป็นธรรม[61]

(2) เยอรมนี

ในประเทศเยอรมนี กฎหมายแพ่ง *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB) มาตรา 1896 ระบุให้ศาลสามารถแต่งตั้ง Betreuer (ผู้ปกครองทางกฎหมาย) ให้แก่บุคคลที่ไม่สามารถจัดการเรื่องส่วนตัวหรือดำเนินการทางกฎหมายได้ด้วยตนเอง เช่น กรณีบุคคลที่มีปัญหาทางจิตหรือผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพ

---

[60] Federal Rules of Civil Procedure, Rule 17(c).

Rule 17(c) Minor or Incompetent Person

(c)(1) With a Representative.

The following representatives may sue or defend on behalf of a minor or an incompetent person:

(A) a general guardian;

(B) a committee;

(C) a conservator; or

(D) a like fiduciary.

(c)(2) Without a Representative.

A minor or an incompetent person who does not have a duly appointed representative may sue by a next friend or by a guardian ad litem. The court must appoint a guardian ad litem—or issue another appropriate order—to protect a minor or incompetent person who is unrepresented in an action.

[61] Dusky v. United States, 362 U.S. 402 (1960).

หลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งผู้ปกครอง

1. บุคคลนั้นต้องได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ว่าไม่สามารถจัดการชีวิตส่วนตัวหรือเรื่องกฎหมายได้อย่างสมเหตุสมผล

2. ผู้ปกครองที่ได้รับการแต่งตั้งจะต้องมีคุณสมบัติและความสามารถที่จะช่วยเหลือบุคคลนั้นได้อย่างเหมาะสม

หน้าที่ของผู้ปกครอง

1. จัดการผลประโยชน์ทางกฎหมายของบุคคล

2. ดำเนินกระบวนการยุติธรรมแทนบุคคลในกรณีที่จำเป็น

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1. BGB §1896: ศาลสามารถแต่งตั้งผู้ปกครองสำหรับบุคคลที่ไม่สามารถตัดสินใจได้เองในเรื่องส่วนตัวหรือนิติกรรม โดยต้องพิสูจน์ว่าการแต่งตั้งดังกล่าวจำเป็นสำหรับการปกป้องผลประโยชน์ของบุคคลนั้น[62]

---

[62] Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), §1896.

Section 1896: Appointment of a guardian

(1) If a person is unable to manage their affairs due to a mental illness or a physical, mental, or psychological disability, and such management is necessary, the court must appoint a guardian upon request or ex officio.

(1a) A guardian may also be appointed to provide consent for medical treatment when the affected person cannot make an informed decision due to their condition, provided such treatment is necessary.

(2) A guardian is not to be appointed if the individual's affairs can be managed in another way, such as through the assistance of family members, powers of attorney, or other support measures that do not require the formal appointment of a guardian.

(3) The scope of the guardian's responsibilities is to be determined by the needs of the individual, and the appointment should not exceed what is strictly necessary.

(4) The guardian is obligated to act in the best interests of the person under guardianship and must take their wishes and preferences into account, provided these do not contradict their well-being.

2. BGB §1901: ผู้ปกครองต้องดำเนินการแทนบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัวหรือกฎหมาย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น[63]

การแต่งตั้งผู้พิทักษ์สิทธิหรือผู้ปกครองทางกฎหมายถือเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับในหลายประเทศ เนื่องจากช่วยรักษาความสมดุลระหว่างการปกป้องสิทธิของบุคคลที่มีข้อจำกัดและการรักษาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม การแต่งตั้งดังกล่าวต้องดำเนินการภายใต้กระบวนการที่รัดกุม โดยอาศัยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง

2. การประเมินความสามารถทางจิต (Competency Evaluation)

ในกระบวนการพิจารณาคดีศาลอาจมีกรณีที่ต้องประเมินความสามารถทางจิต (competency) ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น จำเลยหรือคู่ความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่บุคคลนั้นอาจมีข้อจำกัดทางสุขภาพจิตที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าใจหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสม[64]

การประเมินดังกล่าวมักดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชหรือจิตวิทยา ซึ่งจะทำการตรวจสอบและจัดทำรายงานเพื่อพิจารณาว่าบุคคลนั้นสามารถ

---

[63] Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), §1901.

Section 1901: Scope of guardianship and duties of the guardian

(1) The responsibilities of the guardian include managing the affairs of the person under guardianship to the extent necessary, based on the court's determination of the scope of guardianship.

(2) The guardian must act in the best interests of the person under guardianship. This includes respecting their wishes and taking their opinions into account, provided this does not conflict with their well-being.

(3) In matters concerning the health and medical care of the person under guardianship, the guardian is obligated to:

Consult with the person under guardianship about significant decisions.

Involve the person in the decision-making process to the extent possible, considering their ability to understand and express their wishes.

(4) If the guardian must make a decision of significant importance, such as decisions regarding major medical interventions, they must consider not only the medical necessity but also the personal circumstances and previously expressed wishes of the person under guardianship.

(5) The guardian must document significant decisions and, where necessary, obtain approval from the guardianship court for certain decisions as prescribed by law.

[64] Dusky v. United States, 362 U.S. 402 (1960).

1. เข้าใจกระบวนการพิจารณาคดีและบทบาทของคู่ความในคดีได้หรือไม่

2. มีความสามารถในการสื่อสารและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองได้หรือไม่[65] หากผลการประเมินพบว่าบุคคลมีข้อจำกัดทางจิต ศาลอาจใช้มาตรการเพิ่มเติม เช่น

- การกำหนดเงื่อนไขในการดำเนินคดี เช่น ให้มีที่ปรึกษาหรือผู้ช่วยในการดำเนินกระบวนการ[66]

- การแต่งตั้งผู้พิทักษ์สิทธิ (*guardian ad litem*) เพื่อช่วยบุคคลดำเนินคดีและปกป้องสิทธิของตน[67]

- การเลื่อนหรือระงับการพิจารณาคดีจนกว่าบุคคลนั้นจะมีความพร้อม โดยอาจต้องเข้ารับการฟื้นฟูสภาพจิตหรือรับคำปรึกษา[68]

ตัวอย่างในประเทศที่ใช้แนวทางนี้

(1) สหรัฐอเมริกา

ในระบบกฎหมายของสหรัฐ กระบวนการตรวจสอบความสามารถทางจิตหรือ “Competency Hearing” ถูกนำมาใช้ในกรณีที่บุคคลถูกสงสัยว่าไม่สามารถเข้าใจหรือให้ความร่วมมือในกระบวนการพิจารณาคดี ตัวอย่างที่สำคัญ ได้แก่

คดี *Dusky v. United States,* 362 U.S. 402 (1960) ในคดีนี้ ศาลฎีกาสหรัฐได้กำหนดมาตรฐานสำหรับการพิจารณาความสามารถทางจิตของจำเลย โดยวินิจฉัยว่าจำเลยจะต้อง

- มีความสามารถในการเข้าใจลักษณะและความสำคัญของกระบวนการพิจารณาคดี

- สามารถช่วยเหลือทนายความของตนในการเตรียมคดีได้อย่างเหมาะสม

หากบุคคลไม่ผ่านมาตรฐานดังกล่าว ศาลสามารถระงับกระบวนการพิจารณาคดีจนกว่าบุคคลจะได้รับการฟื้นฟูสภาพจิต[69]

<u>กฎหมายที่เกี่ยวข้อง</u>

มาตรฐานความสามารถทางจิตได้รับการพัฒนาตามกฎหมายของรัฐต่าง ๆ โดยแต่ละรัฐอาจมีกระบวนการที่แตกต่างกัน เช่น การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งและการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญด้านจิตเวช[70]

---

[65] Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 12.2 กำหนดให้การประเมินสภาพจิตเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตรวจสอบความสามารถ.

[66] Mental Health Act 2014 (Victoria), ss. 39-42 กฎหมายในออสเตรเลียที่กำหนดให้มีการประเมินสภาพจิตของจำเลยในกรณีที่จำเป็น.

[67] Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), §1896 กฎหมายเยอรมันเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ปกครองทางกฎหมายสำหรับบุคคลที่มีข้อจำกัดทางจิต.

[68] Godinez v. Moran, 509 U.S. 389 (1993) ศาลยืนยันว่าความสามารถทางจิตต้องครอบคลุมถึงการช่วยเหลือที่เพียงพอในการพิจารณาคดี.

[69] Dusky v. United States, 362 U.S. 402 (1960).

[70] Godinez v. Moran, 509 U.S. 389 (1993) ยืนยันมาตรฐานความสามารถทางจิตสำหรับจำเลยในคดีอาญา.

(2) ออสเตรเลีย

ในออสเตรเลีย ศาลในรัฐต่าง ๆ มีอำนาจในการสั่งให้มีการประเมินสภาพจิตใจของบุคคล ในกรณีที่มีความสงสัยเกี่ยวกับความสามารถในการเข้าใจกระบวนการพิจารณาคดี โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสุขภาพจิต ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่

Mental Health Act 2014 (Victoria) กฎหมายนี้กำหนดให้ศาลสามารถสั่งให้มีการตรวจสอบสุขภาพจิตของจำเลยหรือคู่ความที่มีข้อสงสัยเกี่ยวกับความสามารถในการดำเนินคดี หากผลการประเมินพบว่าบุคคลนั้นมีข้อจำกัด ศาลสามารถสั่งให้บุคคลได้รับการดูแลหรือการฟื้นฟูทางจิตเวชก่อนการดำเนินคดี[71]

---

[71] Mental Health Act 2014 (Victoria), ss. 39-42.

Section 39: Assessment Order

(1) An authorized mental health practitioner or a registered medical practitioner may make an assessment order for a person if the practitioner or doctor:

(a) has examined the person; and

(b) believes that the person appears to have mental illness; and

(c) believes that, because of the person's mental illness, the person needs immediate treatment to prevent serious harm to themselves or others.

(2) The order must include the duration and purpose of the assessment period, which cannot exceed the time necessary for the evaluation.

Section 40: Treatment Criteria

A person can only be provided with compulsory treatment if the following criteria are met:

(a) The person has a mental illness.

(b) The person requires immediate treatment to prevent serious harm to themselves or others or to prevent a significant deterioration in their mental or physical health.

(c) There is no less restrictive means reasonably available to ensure the person receives the necessary treatment.

Section 41: Assessment of Decision-making Capacity

(1) Before making an assessment order, a practitioner must determine whether the person has the capacity to make decisions about their mental health treatment.

(2) The capacity is determined based on the person's ability to:

(a) understand the information relevant to the decision;

(b) weigh the risks and benefits of the treatment; and

(c) communicate their decision effectively.

Section 42: Notification of Assessment Order

(1) Once an assessment order is made, the person must be informed:

(a) of the reasons for the order;

(b) of their rights under the Act, including the right to challenge the order;

(c) of the steps required to complete the assessment.

(2) A copy of the order must be provided to the person and their nominated representative, if applicable.

กระบวนการ

1. การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญด้านจิตเวชเพื่อประเมินความสามารถของบุคคล
2. รายงานการประเมินจะถูกส่งให้ศาลเพื่อพิจารณา
3. ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดแนวทางปฏิบัติเพิ่มเติม เช่น การระงับคดีชั่วคราว หรือการแต่งตั้งตัวแทนทางกฎหมาย[72]

การประเมินความสามารถทางจิตมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากช่วยให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ศาลต้องมั่นใจว่ามาตรการที่ใช้ไม่เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ขณะเดียวกันต้องรักษาประสิทธิภาพและความโปร่งใสของกระบวนการพิจารณาคดี

3. การจำกัดสิทธิในการยื่นฟ้อง (Vexatious Litigant Orders)

ในกรณีที่บุคคลมีพฤติกรรมยื่นฟ้องคดีในลักษณะที่ไม่มีมูลเหตุ ฟ้องคดีซ้ำซาก หรือกระทำในลักษณะที่เป็นการใช้กระบวนการศาลในทางที่ไม่เหมาะสมจนก่อให้เกิดภาระต่อระบบศาลและฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ศาลในหลายประเทศมีอำนาจออกคำสั่งเพื่อจำกัดสิทธิของบุคคลดังกล่าวไม่ให้ยื่นฟ้องคดีใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลก่อน วิธีการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาความยุติธรรมและประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม

ตัวอย่างในประเทศที่ใช้แนวทางนี้

(1) อังกฤษและเวลส์

ในอังกฤษและเวลส์ ศาลมีอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ค.ศ. 1896 (Vexatious Actions Act 1896) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลที่ยื่นฟ้องคดีในลักษณะที่ไม่มีมูลเหตุหรือเป็นการรบกวน

กรณีตัวอย่าง

ในคดี *Barker v. Corus UK Ltd.* [2006] UKHL 20 ศาลพิจารณาว่าบุคคลที่ยื่นฟ้องในลักษณะซ้ำซากเป็นการรบกวนกระบวนการยุติธรรม และได้กำหนดเงื่อนไขในการฟ้องคดีใหม่ไว้[73]

ต่อมาในสหราชอาณาจักรมีการควบคุม vexatious litigation ผ่าน Senior Courts Act 1981 (Section 42) โดยได้กำหนดมาตรการควบคุม vexatious litigants ให้อำนาจแก่ศาลสูง (High Court) และอัยการสูงสุดในการออกคำสั่งห้ามบุคคลใดยื่นฟ้องหรือร้องเรียนซ้ำๆ หากศาลเห็นว่าการฟ้องร้องดังกล่าวเป็น vexatious litigation[74] คำสั่งศาลที่ออกภายใต้กฎหมายนี้เรียกว่า

---

[72] Australian Law Reform Commission (เชิงอรรถที่ 24).

[73] Barker v. Corus UK Ltd. [2006] UKHL 20.

[74] Senior Courts Act 1981 (UK), s 42.

“Vexatious Litigant Orders” ซึ่งห้ามบุคคลที่ถูกพิจารณาว่าเป็น vexatious litigant จากการยื่นฟ้องใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลก่อน[75] นอกจากนี้ ศาลยังมีอำนาจสั่งลงโทษ vexatious litigants ที่ฝ่าฝืนคำสั่งดังกล่าว รวมถึงการลงโทษทางแพ่งและการปรับเงิน[76]

พระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ค.ศ. 1896 (Vexatious Actions Act 1896) และพระราชบัญญัติว่าด้วยศาลชั้นสูง ค.ศ. 1981 (Senior Courts Act 1981) Senior Courts Act 1981 เป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่ใช้ในการควบคุม vexatious litigation หรือการฟ้องร้องซ้ำซากโดยไม่มีมูลเหตุทางกฎหมายในสหราชอาณาจักร โดยกฎหมายทั้งสองฉบับนี้มีการพัฒนาแนวทางการบังคับใช้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ค.ศ. 1896 (Vexatious Actions Act 1896) ถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่มุ่งควบคุมพฤติกรรมฟ้องร้องที่ไม่สุจริตผ่านอำนาจของอัยการสูงสุด (Attorney General) ในการยื่นคำร้องต่อประธานศาลยุติธรรมสูงสุด (Lord Chief Justice) เพื่อจำกัดสิทธิของบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องโดยไม่มีมูลเหตุสมควร อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวมีข้อจำกัดในแง่ของขอบเขตการบังคับใช้และไม่ได้ให้อำนาจแก่บุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรงในการร้องขอต่อศาล

ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยศาลชั้นสูง ค.ศ. 1981 (Senior Courts Act 1981) โดยเฉพาะมาตรา 42 จึงได้รับการตราขึ้นเพื่อพัฒนาและปรับปรุงมาตรการควบคุม vexatious litigants ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยขยายอำนาจของศาลสูง (High Court) ให้สามารถออกคำสั่งห้ามบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซากจากการยื่นฟ้องใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล ครอบคลุมทั้งศาลสูงและศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นพัฒนาการที่กว้างกว่ากฎหมายปี 1896 และช่วยให้มาตรการควบคุม vexatious litigation มีความรัดกุมยิ่งขึ้น[77] ของสหราชอาณาจักรต่างก็เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม vexatious litigation หรือการฟ้องร้องซ้ำซากโดยไม่มีมูลเหตุทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม กฎหมายทั้งสองฉบับมีที่มา ขอบเขต และแนวทางการบังคับใช้ ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

---

[75] Attorney General v. Barker [2000] 1 FLR 759. ศาลสูงอังกฤษวินิจฉัยว่าการออกคำสั่ง Vexatious Litigant Orders มีเป้าหมายเพื่อควบคุมการฟ้องร้องที่ไม่มีมูลเหตุและเป็นภาระต่อศาล.

[76] Civil Procedure Rules (UK), Part 3.11 & Practice Direction 3C. กำหนดแนวทางในการบังคับใช้คำสั่งศาลสำหรับ vexatious litigants รวมถึงมาตรการทางแพ่งและบทลงโทษที่เกี่ยวข้อง.

[77] Law Commission, ‘Injunctions Against Vexatious Litigants’ Law Com No.247 (1995), para 2.2.

ความแตกต่างระหว่างกฎหมายทั้งสองฉบับ

หัวข้อ	Vexatious Actions Act 1896	Senior Courts Act 1981 (Section 42)
อำนาจของศาล	ประธานศาลยุติธรรมสูงสุด (Lord Chief Justice) มีอำนาจออกคำสั่ง[78]	ศาลสูง (High Court) มีอำนาจออกคำสั่ง[79]
ผู้ที่สามารถร้องขอคำสั่ง	อัยการสูงสุด (Attorney General) เท่านั้น[80]	อัยการสูงสุด (Attorney General) หรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบ[81]
ขอบเขตของคำสั่ง	จำกัดเฉพาะการยื่นฟ้องในศาลสูง (High Court)[82]	ครอบคลุมทั้งศาลสูง (High Court) และศาลชั้นต้น (Lower Courts)[83]
ผลของคำสั่ง	บุคคลที่ถูกสั่งห้ามไม่สามารถยื่นฟ้องใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานศาลยุติธรรมสูงสุด (Lord Chief Justice)[84]	บุคคลที่ถูกสั่งห้ามไม่สามารถยื่นฟ้องใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลสูง[85]
ความเข้มงวดของมาตรการ	เป็นมาตรการเริ่มต้นที่ใช้จำกัด vexatious litigation[86]	เป็นมาตรการที่เข้มงวดและมีขอบเขตการบังคับใช้ที่กว้างขึ้น[87]

---

78 Vexatious Actions Act 1896, 59 & 60 Vict. c. 51, s. 1.

79 Senior Courts Act 1981, c. 54, s. 42.

80 Vexatious Actions Act 1896, 59 & 60 Vict. c. 51, s. 1

81 Lord Chancellor's Department, 'Proposals for Reform of the Law on Vexatious Litigants' (2001), para 4.1.

82 Practice Direction (Civil: Civil Restraint Orders) [2014] 1 WLR 4293.

83 Zuckerman (เชิงอรรถที่ 30) 246-248.

84 Practice Direction (Civil: Civil Restraint Orders) [2014] 1 WLR 4293.

85 Zuckerman (เชิงอรรถที่ 30) 246-248.

86 Ministry of Justice (UK), 'A Review of Vexatious Litigant Orders Under Section 42 of the Senior Courts Act 1981' (2016), 3-4.

87 Zuckerman (เชิงอรรถที่ 30) 246-248.

แม้ว่า *Vexatious Actions Act 1896* และ *Senior Courts Act 1981* จะมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การควบคุม vexatious litigation และป้องกันการใช้สิทธิทางศาลอย่างไม่เหมาะสม แต่กฎหมาย *Senior Courts Act 1981* ได้เข้ามาปรับปรุงและขยายขอบเขตของมาตรการให้มีความเข้มงวดและครอบคลุมมากขึ้น กล่าวคือ กฎหมายปี 1896 เป็นจุดเริ่มต้นของมาตรการจำกัด vexatious litigants ขณะที่กฎหมายปี 1981 ได้ขยายอำนาจของศาลสูงและเพิ่มทางเลือกให้บุคคลที่ได้รับผลกระทบสามารถขอคำสั่งควบคุมได้โดยตรง

ดังนั้น ในปัจจุบัน *Senior Courts Act 1981* (Section 42) จึงเป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุม vexatious litigants ในอังกฤษและเวลส์ โดยเข้ามาแทนที่ *Vexatious Actions Act 1896* อย่างเป็นทางการซึ่งถือเป็นกฎหมายที่มีขอบเขตจำกัดมากกว่า ได้รับการยืนยันในคำวินิจฉัยของศาลและการอ้างอิงในแหล่งข้อมูลทางกฎหมาย เช่น รายงานของ Law Commission และการตีความโดยนักวิชาการกฎหมายในอังกฤษและเวลส์ ซึ่งระบุว่า *Senior Courts Act 1981* ได้รับการบังคับใช้อย่างเป็นทางการเพื่อปรับปรุงมาตรการควบคุม vexatious litigation ให้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น[88]

(2) แคนาดา

ในแคนาดา ระบบกฎหมายอนุญาตให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่ง “Litigation Restriction Orders” ซึ่งมีผลคล้ายกับ vexatious litigant orders ในประเทศอื่น ๆ

กฎหมายอนุญาตให้ศาลสูง (Superior Court) และศาลฎีกา (Supreme Court of Canada) มีอำนาจสั่งห้ามบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซากจากการยื่นคำร้องใหม่ หากพบว่าการฟ้องร้องดังกล่าวไม่มีมูลเหตุเพียงพอ[89] โดยบุคคลที่ถูกระบุว่าเป็น vexatious litigant จะต้องแสดงให้ศาลเห็นว่า คดีที่ต้องการยื่นฟ้องใหม่มีข้อโต้แย้งทางกฎหมายที่มีเหตุผลสมควร ศาลจึงจะอนุญาตให้ดำเนินคดีต่อไป[90]

ในแคนาดา ศาลในระดับมลรัฐและระดับรัฐบาลกลางสามารถออกคำสั่งจำกัดสิทธิของบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องคดีในลักษณะฟุ่มเฟือยหรือไม่มีเหตุผล โดยอาศัยอำนาจภายใต้กฎหมายศาลในแต่ละมลรัฐ เช่น *British Columbia Supreme Court Civil Rules*

---

88 Spencer, J. R., *Vexatious Litigants in English Law (2001) Cambridge Law Journal* 145–148.

89 Supreme Court Act, R.S.C. 1985, c. S-26, s. 40(1).

90 Canada (Attorney General) v. Sayers, 2017 ONCA 813, para. 12.

กระบวนการ

- หากพบว่าบุคคลใดยื่นฟ้องคดีซ้ำซากหรือในลักษณะที่เป็น vexatious (การฟ้องโดยไร้เหตุผลที่สมควร) ศาลสามารถออกคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวต้องแสดงหลักฐานหรือเหตุผลที่เพียงพอก่อนการยื่นฟ้องคดีใหม่[91]

- บุคคลนั้นอาจต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เพื่อป้องกันไม่ให้กระบวนการยุติธรรมถูกใช้ในทางที่ผิด

กรณีตัวอย่าง

ในคดี Lang Michener Lash Johnston v. Fabian (1987) 2 S.C.R. 331 ศาลได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการพิจารณาว่าบุคคลใดควรถือว่าเป็น vexatious litigant โดยพิจารณาจากเจตนาและผลกระทบของการฟ้องคดี[92]

(3) ออสเตรเลีย

ออสเตรเลียมีกฎหมายที่เฉพาะเจาะจงสำหรับควบคุม vexatious litigation ซึ่งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ค.ศ. 2008 (รัฐวิกตอเรีย) (Vexatious Proceedings Act 2008 (Victoria)) และ พระราชบัญญัติการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต พ.ศ. 2014 (Vexatious Proceedings Act 2014 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในหลายรัฐ เช่น นิวเซาท์เวลส์และวิกตอเรีย ทั้งสองฉบับมีเป้าหมายเดียวกันคือป้องกันการใช้กระบวนการศาลในทางที่ผิด อย่างไรก็ตาม กฎหมายทั้งสองฉบับมีความแตกต่างในขอบเขตและกลไกการบังคับใช้

Vexatious Proceedings Act 2008 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐวิกตอเรียของออสเตรเลียเพื่อควบคุมบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซากโดยไม่มีมูลเหตุทางกฎหมาย กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ศาลสามารถออก Vexatious Proceedings Order (VPO) เพื่อห้ามบุคคลจากการยื่นฟ้องคดีใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล[93]

---

[91] British Columbia Supreme Court Civil Rules, Rule 22-7(5).

If, on the application of a party or on its own motion, the court considers that a proceeding or step in a proceeding is frivolous, vexatious, or otherwise an abuse of the process of the court, the court may order that:

(a) the proceeding be stayed or dismissed;

(b) the offending document be set aside;

(c) the proceeding continue only on specified terms and conditions;

(d) the proceeding be struck out; or

(e) the party bringing the proceeding obtain leave of the court before commencing any further proceedings of any nature in the court.

[92] Lang Michener Lash Johnston v. Fabian [1987] 2 S.C.R. 33.

[93] Law Reform Committee, 'Inquiry into Vexatious Litigants' (Parliament of Victoria, 2008).

ลักษณะสำคัญของ Vexatious Proceedings Act 2008 (Victoria)

- ขอบเขตการบังคับใช้ : ใช้บังคับในรัฐวิกตอเรียโดยเฉพาะ

- ประเภทของคำสั่ง : ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งห้ามบุคคลที่เป็น vexatious litigant จากการยื่นฟ้องใหม่

- ข้อกำหนดเกี่ยวกับศาล : มุ่งเน้นไปที่ศาลสูงสุดของรัฐ (Supreme Court of Victoria)

- ข้อกำหนดทางการเงิน : อาจกำหนดให้บุคคลที่ถูกสั่งห้ามต้องวางหลักประกันก่อนยื่นฟ้องใหม่

Vexatious Proceedings Act 2014 ได้รับการตราขึ้นในระดับประเทศเพื่อให้มีแนวทางที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในการควบคุม vexatious litigation กฎหมายนี้ขยายขอบเขตการบังคับใช้ให้ครอบคลุมหลายรัฐของออสเตรเลีย และเสริมสร้างอำนาจของศาลให้สามารถป้องกันบุคคลจากการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น[94]

ลักษณะสำคัญของ Vexatious Proceedings Act 2014

- ขอบเขตการบังคับใช้ : มีผลบังคับใช้ทั่วประเทศออสเตรเลีย และใช้เป็นแนวปฏิบัติมาตรฐานในหลายรัฐ เช่น นิวเซาท์เวลส์และควีนส์แลนด์

- ประเภทของคำสั่ง : กำหนดให้ศาลสามารถออกคำสั่งห้ามบุคคลจากการยื่นฟ้องใหม่ (Vexatious Proceedings Order) หากพบว่ามีการใช้กระบวนการศาลในทางที่ผิด[95]

- ขยายอำนาจของศาล : ศาลสามารถสั่งให้บุคคลดังกล่าวต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนยื่นคำร้องใหม่ และสามารถกำหนดให้บุคคลนั้นต้องวางหลักประกันทางการเงินก่อนดำเนินคดี[96]

- การคุ้มครองคู่ความ : กำหนดมาตรการป้องกันการใช้ vexatious litigation ในการกลั่นแกล้งคู่ความโดยไม่เป็นธรรม[97]

---

94 Australian Law Reform Commission (เชิงอรรถที่ 24).

95 Vexatious Proceedings Act 2014 (Cth), s 8.

96 Supreme Court of Victoria, 'Practice Note SC CL 9 - Vexatious Proceedings' (2016).

97 Attorney-General's Department, 'Managing Unreasonable Conduct by Litigants: A Guide for Courts' (2017).

ความแตกต่างระหว่างกฎหมายทั้งสองฉบับ

หัวข้อ	Vexatious Proceedings Act 2008 (Victoria)	Vexatious Proceedings Act 2014
ขอบเขตการบังคับใช้	ใช้เฉพาะในรัฐวิกตอเรีย (Victoria) ประเทศออสเตรเลีย	ใช้ครอบคลุมระดับรัฐและเครือรัฐออสเตรเลีย (Commonwealth)
แนวทางการกำหนด vexatious litigant	มุ่งเน้นไปที่บุคคลที่มีประวัติฟ้องร้องซ้ำซากหรือใช้กระบวนการศาลในทางที่เป็นภาระ	ขยายขอบเขตการพิจารณาให้ครอบคลุมผู้ที่มีพฤติกรรมขัดขวางความยุติธรรมและทำให้ศาลต้องพิจารณาคดีที่ไม่มีมูลอย่างต่อเนื่อง
ประเภทของคำสั่งที่ศาลสามารถออกได้	คำสั่งจำกัดการยื่นฟ้อง (Litigation Restriction Order)	คำสั่งควบคุมที่มีหลายระดับ เช่น Limited Order, Extended Order และ General Order ที่กำหนดขอบเขตการห้ามฟ้องร้องตามระดับของ vexatious litigants
อำนาจศาล	ศาลฎีกาของรัฐวิกตอเรีย (Supreme Court of Victoria) มีอำนาจหลักในการออกคำสั่ง	ศาลทุกระดับ รวมถึง Magistrates' Courts, Tribunals และ Federal Courts สามารถออกคำสั่งได้
อำนาจของบุคคลที่ได้รับผลกระทบ	จำกัดให้หน่วยงานรัฐหรือศาลเป็นผู้ขอคำสั่ง	อนุญาตให้บุคคลหรือองค์กรที่ได้รับผลกระทบจาก vexatious litigants สามารถยื่นคำร้องขอศาลให้พิจารณาคำสั่งควบคุมได้
มาตรการเพิ่มเติม	มาตรการควบคุม vexatious litigation มีขอบเขตที่แคบและไม่ได้กำหนดประเภทของคำสั่งที่หลากหลาย	มีมาตรการที่เข้มงวดกว่า โดยศาลสามารถสั่งให้ vexatious litigants ต้องได้รับอนุญาตก่อนยื่นฟ้องคดีใหม่ และอาจกำหนดให้ต้องวางหลักประกัน (Security for Costs) ก่อนดำเนินคดี

แม้ว่าทั้ง Vexatious Proceedings Act 2008 (Victoria) และ Vexatious Proceedings Act 2014 จะมีวัตถุประสงค์เดียวกันในการควบคุม vexatious litigation แต่กฎหมายปี 2014 ได้เข้ามาปรับปรุงและขยายขอบเขตของมาตรการให้ครอบคลุมมากขึ้น กล่าวคือ Vexatious Proceedings Act 2008 เป็นมาตรการที่ใช้ในรัฐวิกตอเรียโดยเฉพาะ ขณะที่ Vexatious Proceedings Act 2014 ถูกนำมาใช้ในหลายรัฐทั่วประเทศออสเตรเลีย และให้ศาลมีอำนาจที่กว้างขึ้นในการออกคำสั่งควบคุม vexatious litigants นอกจากนี้ กฎหมายปี 2014 ยังมีมาตรการป้องกันที่เข้มงวดกว่า และให้อำนาจศาลในการกำหนดหลักประกันทางการเงินก่อนที่บุคคลจะสามารถดำเนินคดีได้

กรณีตัวอย่าง

- คดี *Grech v. New South Wales (2014)* ในกรณีนี้ ศาลพิจารณาว่าผู้ฟ้องได้ยื่นคดีในลักษณะฟุ่มเฟือยและไม่มีมูลเหตุหลายครั้ง ซึ่งเป็นการรบกวนกระบวนการยุติธรรม ศาลจึงออกคำสั่ง vexatious proceedings order ให้ผู้ฟ้องต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงจะสามารถยื่นฟ้องใหม่ได้[98]

- คดี *Hooper v. Holyoake (2017)* ศาลในรัฐวิกตอเรียพิจารณาให้คำสั่งจำกัดบุคคลที่ฟ้องคดีในลักษณะ vexatious โดยกำหนดให้ต้องแสดงหลักฐานและคำขออนุญาตจากศาลก่อนทุกครั้งที่ต้องการยื่นคดีใหม่[99]

(4) สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกามีแนวทางที่เข้มงวดในการควบคุมบุคคลที่มีประวัติยื่นฟ้องซ้ำซากโดยไม่มีมูลเหตุทางกฎหมาย หรือที่เรียกว่า vexatious litigants โดยใช้มาตรการ “Vexatious Litigant Order” ซึ่งช่วยป้องกันไม่ให้บุคคลดังกล่าวใช้กระบวนการศาลเป็นเครื่องมือสร้างภาระให้กับระบบยุติธรรมทั้งในระดับรัฐและรัฐบาลกลาง หลายรัฐได้ตรากฎหมายที่ให้อำนาจศาลสามารถจำกัดการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องโดยไม่สุจริต

(4.1) การใช้ Vexatious Litigant Order ในระดับรัฐ

ในระดับรัฐ แคลิฟอร์เนียเป็นตัวอย่างที่สำคัญของรัฐที่มีมาตรการควบคุม vexatious litigants อย่างเข้มงวด โดย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Code of Civil Procedure) § 391-391.8 เป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุม vexatious litigants โดยกำหนดว่า

- หากบุคคลใดยื่นฟ้องคดีอย่างน้อย 5 คดีขึ้นไปที่ถูกตัดสินว่าไม่มีมูล หรือถูกปฏิเสธ ศาลสามารถพิจารณาขึ้นบัญชีบุคคลนั้นเป็น vexatious litigant ได้[100]

- บุคคลที่ถูกขึ้นบัญชีต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนที่จะสามารถยื่นฟ้องคดีใหม่[101]

---

98 Grech v. New South Wales [2014] NSWSC 314.

99 Hooper v. Holyoake [2017] VSC 646.

100 California Code of Civil Procedure, § 391-391.8 (2022).

101 White v. State of California, 195 Cal. App. 3d 452 (1987).

- ในบางกรณี ศาลอาจกำหนดให้บุคคลดังกล่าวต้องวางหลักประกันทางการเงิน (security requirement) ก่อนที่จะดำเนินคดีใหม่[102]

แนวทางการควบคุม vexatious litigants ในรัฐอื่น ๆ

- รัฐเท็กซัส ประมวลกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งและการเยียวยาแห่งรัฐเท็กซัส (Code Texas Civil Practice and Remedies) § 11.051-11.104 ให้อำนาจศาลกำหนดให้บุคคลที่ถูกระบุว่าเป็น vexatious litigant ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนยื่นฟ้องใหม่[103]

- รัฐฟลอริดา ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดข้อจำกัด เช่น การจำกัดบุคคลจากการยื่นฟ้องในศาลบางประเภท หากพบว่ามีพฤติกรรมฟ้องร้องโดยไม่มีเหตุผลทางกฎหมายที่สมควร[104]

(4.2) Vexatious Litigants ในศาลรัฐบาลกลาง

นอกจากระดับรัฐแล้ว ศาลรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกายังมีมาตรการที่ช่วยจำกัด vexatious litigants เพื่อป้องกันการใช้กระบวนการศาลโดยไม่สุจริต

- ศาลรัฐบาลกลางสามารถปฏิเสธคำร้องได้ทันที หากพบว่าคำร้องดังกล่าวเป็นการใช้กระบวนการศาลในทางที่ผิด

- ระเบียบวิธีพิจารณาความแพ่งของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา ข้อ 11 (Federal Rules of Civil Procedure, Rule 11) อนุญาตให้ศาลลงโทษ vexatious litigants ที่ใช้กระบวนการศาลในทางที่ผิด เช่น การปรับเงินหรือการออกคำสั่งห้ามยื่นฟ้องใหม่โดยไม่ผ่านการอนุญาตของศาล[105]

<u>กรณีตัวอย่าง</u>

In re Sindram, 498 U.S. 177 (1991) ศาลสูงสหรัฐออกคำสั่งห้ามบุคคลที่ฟ้องร้องโดยไม่มีมูลจากการยื่นคำร้องใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาต[106]

Clinton v. Jones, 520 U.S. 681 (1997) ศาลพิจารณาถึงผลกระทบของ vexatious litigation และสนับสนุนแนวทางที่ช่วยป้องกันการใช้สิทธิฟ้องร้องในทางที่ไม่ถูกต้อง[107]

---

[102] People v. Harrison, 92 Cal. App. 4th 780 (2001).

[103] Texas Civil Practice and Remedies Code, § 11.051-11.104 (2022).

[104] Florida Supreme Court Ruling on Vexatious Litigation, Doe v. Florida, 784 So. 2d 1089 (Fla. 2001).

[105] Federal Rules of Civil Procedure, Rule 11 (2022).

[106] In re Sindram, 498 U.S. 177 (1991).

[107] Clinton v. Jones, 520 U.S. 681 (1997).

4. การสร้างกระบวนการกรองคำร้องเบื้องต้น (Screening Mechanisms)

บางประเทศได้พัฒนากระบวนการตรวจสอบคำร้องในขั้นต้น (screening mechanisms) เพื่อป้องกันการนำคดีที่ไม่มีมูลเหตุเข้าสู่กระบวนการพิจารณาเต็มรูปแบบ กระบวนการนี้ช่วยลดภาระของศาล เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการคดี และป้องกันการใช้งานกระบวนการศาลในทางที่ไม่เหมาะสม

ตัวอย่างในประเทศที่ใช้แนวทางนี้

(1) ฝรั่งเศส

ในระบบกฎหมายของฝรั่งเศส ศาลปกครอง (Administrative Courts) ใช้ระบบกลั่นกรองคำร้องในชั้นต้น (preliminary screening) เพื่อลดภาระของศาลและกรองคดีที่ไม่มีมูลเหตุ

กลไกการกลั่นกรอง

ศาลมีอำนาจในการตรวจสอบคำร้องและยกฟ้องทันทีหากเห็นว่าคำร้องขาดมูลเหตุทางกฎหมาย ตัวอย่างเช่น คดีที่ไม่มีเหตุผลเพียงพอหรือไม่มีเขตอำนาจของศาลปกครองจะถูกปฏิเสธโดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาเต็มรูปแบบ[108]

(2) ญี่ปุ่น

ในระบบกฎหมายของญี่ปุ่น ศาลทั่วไปมีอำนาจใช้ดุลพินิจปฏิเสธคำฟ้องที่ไม่เหมาะสม

กลไกการกลั่นกรอง

หากคำฟ้องไม่มีเหตุผลเพียงพอหรืออยู่นอกเขตอำนาจของศาล ศาลสามารถปฏิเสธคำฟ้องโดยไม่ต้องพิจารณาเต็มรูปแบบได้ ตัวอย่างเช่น คดีที่มีลักษณะ vexatious หรือไม่มีประเด็นทางกฎหมายที่ชัดเจน ศาลอาจตัดสินใจไม่รับคำฟ้องเข้าสู่กระบวนการ[109]

(3) สหรัฐอเมริกา

แม้จะไม่ใช่ตัวอย่างโดยตรงของการกรองคำร้องในชั้นต้น ศาลสหรัฐมีระบบ “motion to dismiss” ที่ให้ฝ่ายจำเลยยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ยกฟ้องคดีในขั้นต้น

กลไกการกลั่นกรอง

- การยื่น motion to dismiss สามารถทำได้หากคำฟ้องไม่มีเหตุผลเพียงพอหรือไม่แสดงถึงการละเมิดสิทธิที่อ้างถึง

- ระบบนี้ช่วยให้ศาลสามารถยุติคดีที่ไม่มีมูลเหตุได้ตั้งแต่ขั้นต้น[110]

---

[108] Conseil d’État (France), Code de Justice Administrative, Art. R611-8 ศาลปกครองฝรั่งเศสมีอำนาจปฏิเสธคำร้องที่ไม่มีมูลเหตุในชั้นต้น.

[109] Japanese Code of Civil Procedure, Art. 137 กำหนดให้ศาลสามารถปฏิเสธคำฟ้องที่ไม่มีมูลเหตุทางกฎหมายหรืออยู่นอกเขตอำนาจ.

[110] Federal Rules of Civil Procedure (United States), Rule 12(b)(6) ระบุเงื่อนไขที่ศาลสามารถยกฟ้องคดีที่ไม่มีมูลเหตุได้.

การสร้างกระบวนการกรองคำร้องเบื้องต้นเป็นการปรับสมดุลระหว่างการรักษาสิทธิของผู้ร้องและการเพิ่มประสิทธิภาพในระบบยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ศาลต้องปฏิบัติภายใต้หลักเกณฑ์ที่โปร่งใสและรอบคอบเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ร้อง

5. การสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ (Psychological and Social Support)

ในบางประเทศ ศาลทำงานร่วมกับหน่วยงานด้านสุขภาพจิตหรือสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาแก่บุคคลที่มีปัญหาทางจิตหรือมีพฤติกรรมที่อาจกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม การดำเนินการนี้ไม่เพียงช่วยลดความซับซ้อนของปัญหาสุขภาพจิต แต่ยังป้องกันการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิด และส่งเสริมความยุติธรรมและความเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาคดี

<u>สาระสำคัญของการสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์</u>

1. การทำงานร่วมกันระหว่างศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ศาลมักร่วมมือกับนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือหน่วยงานด้านสุขภาพจิต เพื่อให้บุคคลที่มีปัญหาได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสม

- การประเมินและการให้คำปรึกษาสามารถช่วยป้องกันปัญหาการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิด เช่น การฟ้องร้องซ้ำซากหรือฟ้องร้องโดยไม่มีเหตุผลสมควร[111]

2. การลดผลกระทบทางจิตใจต่อคู่ความและระบบศาล

- การสนับสนุนด้านจิตวิทยาสามารถช่วยลดความเครียดและป้องกันความรุนแรงในกระบวนการพิจารณาคดี

- การทำงานร่วมกันยังช่วยลดภาระของศาลในการจัดการคดีที่ซับซ้อนหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีข้อจำกัดทางจิต[112]

3. การสร้างระบบช่วยเหลือที่เข้าถึงได้ง่าย

- การสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพช่วยให้บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิตสามารถเข้าใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเหมาะสม

- ระบบนี้ยังช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องและระบบศาล[113]

---

[111] Hämäläinen, R., 'Mental Health and Legal Procedures in Sweden: Supporting Vulnerable Groups' (2018) 112(4) Swedish Law Review, 312–319.

[112] Norwegian Mental Health Care Act, Section 3-1 กำหนดให้มีการจัดการด้านสุขภาพจิตสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการศาล.

[113] Johansson, K., and Magnusson, L., 'Social Support Systems in Norwegian Courts: A Collaborative Approach' (2020) 19(2) Scandinavian Journal of Social Welfare, 112–119.

ตัวอย่างในประเทศที่ใช้แนวทางนี้

(1) สวีเดน

ในสวีเดน ระบบศาลทำงานร่วมกับหน่วยงานด้านสุขภาพจิตและบริการสังคม เพื่อให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือแก่บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิต

การดำเนินการ

- ศาลมักสั่งให้มีการประเมินสภาพจิตใจของคู่ความโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต

- หากพบว่าบุคคลมีข้อจำกัดด้านจิตใจ ศาลอาจแนะนำหรือบังคับให้เข้ารับการฟื้นฟูหรือรับคำปรึกษา เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาเพิ่มเติมในกระบวนการพิจารณาคดี[114]

ระบบนี้ช่วยลดความซับซ้อนของคดีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีปัญหาทางจิต และช่วยให้บุคคลเหล่านี้ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม[115]

(2) นอร์เวย์

ในนอร์เวย์ ศาลมีการประสานงานกับนักสังคมสงเคราะห์และผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตเพื่อจัดการกับคดีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีข้อจำกัดทางจิต

การดำเนินการ

- นักสังคมสงเคราะห์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาถูกนำมาร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี เพื่อประเมินความสามารถและให้ความช่วยเหลือแก่คู่ความ

- มีการแนะนำให้บุคคลเข้ารับบริการช่วยเหลือด้านจิตใจในกรณีที่จำเป็น เช่น การบำบัดฟื้นฟูหรือคำปรึกษาเฉพาะทาง[116]

ผลที่ได้รับและความสำคัญของระบบสนับสนุนนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม การประสานงานระหว่างศาลและหน่วยงานสนับสนุนช่วยให้การจัดการคดีเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2. ลดผลกระทบเชิงลบต่อบุคคลที่มีปัญหาทางจิต การสนับสนุนช่วยให้บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิตได้รับการดูแลที่เหมาะสม และป้องกันการก่อปัญหาในกระบวนการพิจารณาคดี

3. ส่งเสริมความยุติธรรมที่ครอบคลุม ระบบนี้ช่วยสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับบุคคลที่มีข้อจำกัดทางจิต

---

[114] Swedish Code of Judicial Procedure, Chapter 36 ระบุหน้าที่ของศาลในการจัดการกรณีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพจิต.

[115] Magnusson, P., The Role of Mental Health Experts in Swedish Judicial Procedures (Stockholm University Press, 2019).

[116] Norwegian Directorate of Health, 'Guidelines for Mental Health Support in Judicial Processes' (Norwegian Government, 2021).

6. การฝึกอบรมผู้พิพากษาเกี่ยวกับสุขภาพจิต (Judicial Training)

หลายประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และความสามารถของผู้พิพากษาในเรื่องสุขภาพจิต โดยจัดให้มีการฝึกอบรมเฉพาะด้านเพื่อช่วยให้ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิตได้อย่างเหมาะสมและรอบคอบ การฝึกอบรมนี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในพฤติกรรมของบุคคลที่มีข้อจำกัดทางจิต และช่วยให้ผู้พิพากษาสามารถตัดสินใจได้โดยคำนึงถึงสิทธิและความเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาคดี

สาระสำคัญของการฝึกอบรม

1. การเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิต

ผู้พิพากษาจะได้รับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาเหตุ อาการ และผลกระทบของปัญหาสุขภาพจิต รวมถึงการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสุขภาพจิตและพฤติกรรมในกระบวนการศาล[117]

2. การพัฒนาทักษะในการพิจารณาคดี

ผู้พิพากษาเรียนรู้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิต การประเมินความสามารถในการเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดี และการพิจารณาแนวทางการแก้ไขที่ไม่เป็นภาระหรือซับซ้อนจนเกินไป[118]

3. การส่งเสริมแนวทางที่ยุติธรรมและรอบคอบ

การฝึกอบรมช่วยให้ผู้พิพากษาสามารถตัดสินใจโดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่มีปัญหาทางจิต ในขณะเดียวกันก็รักษาความยุติธรรมในระบบศาล[119]

ตัวอย่างในประเทศที่ใช้แนวทางนี้

(1) สหราชอาณาจักร

ในสหราชอาณาจักร Judicial College เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการฝึกอบรมผู้พิพากษา รวมถึงหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต

การดำเนินการฝึกอบรม

- Judicial College จัดหลักสูตรเกี่ยวกับการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต เช่น วิธีการประเมินความสามารถทางจิต การจัดการพฤติกรรมในศาล และแนวทางการตัดสินที่เหมาะสม

---

[117] Judicial College, 'Mental Health Training for Judges' (Ministry of Justice, UK, 2018).

[118] Mental Health Courts Association, *Judicial Training and Mental Health Awareness in the US* (MHCA Press, New York, 2020).

[119] Redlich, A. D., and Han, W., 'Judicial Decision-Making in Mental Health Cases' (2014) 38(4) Law and Human Behavior, 305–315.

- หลักสูตรนี้ยังครอบคลุมการอัปเดตกฎหมายและนโยบายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต เช่น พระราชบัญญัติสุขภาพจิต ค.ศ. 1983 (*Mental Health Act 1983*)[120]

การอบรมดังกล่าวส่งผลให้ผู้พิพากษามีความสามารถในการจัดการคดีที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตได้อย่างมืออาชีพและรอบคอบ

(2) สหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกา หลายรัฐจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเฉพาะด้านเพื่อช่วยให้ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต

ตัวอย่างโปรแกรม

- คู่มือ Mental Health Courts and Judicial Decision-Making จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้พิพากษาในคดีที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต โดยเน้นการแก้ไขที่เหมาะสมกับบุคคลและลดการกลับมากระทำความผิด[121]

- ศาลในรัฐแคลิฟอร์เนียและนิวยอร์กมีโปรแกรมฝึกอบรมเฉพาะที่ช่วยผู้พิพากษาเข้าใจผลกระทบของปัญหาสุขภาพจิตที่มีต่อกระบวนการศาล[122]

การจัดการกับบุคคลที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตและใช้สิทธิทางศาลในลักษณะที่ก่อปัญหา จำเป็นต้องอาศัยวิธีการที่เหมาะสมและผสมผสานระหว่างการใช้กฎหมาย การสนับสนุนทางจิตวิทยา และการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงช่วยลดภาระของระบบศาล แต่ยังรักษาสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลไว้ในขอบเขตที่สมดุลกับผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

6. แนวทางในการแก้ไขปัญหากรณีคำร้องที่มีลักษณะฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก หรือโดยไม่สุจริต และสร้างภาระต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญไทย

การยื่นคำร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก ที่มีเนื้อหาไม่ครบถ้วน ไม่ชัดเจน หรือขาดความสมเหตุสมผล ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของศาลรัฐธรรมนูญอย่างมีนัยสำคัญ กรณีเช่นนี้มักเกิดขึ้นจากการใช้สิทธิทางศาลโดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ถูกต้อง หรือในบางกรณีอาจเกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิตซึ่งมีแนวโน้มใช้กระบวนการศาลเพื่อร้องเรียนในประเด็นที่พวกเขาเชื่อว่าถูกละเมิดสิทธิ แม้ว่าจะไม่มีมูลทางกฎหมายรองรับก็ตาม ปัญหานี้ทำให้ศาลต้องจัดสรรทรัพยากร

---

[120] Mental Health Act 1983 (UK) กฎหมายที่เป็นพื้นฐานของการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสุขภาพจิตในสหราชอาณาจักร.

[121] National Judicial College, *Mental Health Courts and Judicial Decision-Making* (NJC Publications, Reno, NV, 2021).

[122] California Judicial Council, 'Mental Health and the Judiciary: A Training Guide for California Judges' (2020).

จำนวนมากในการกลั่นกรองและพิจารณาว่าคำร้องดังกล่าวอยู่ในอำนาจของศาลหรือไม่ ส่งผลให้การพิจารณาคดีที่มีสาระสำคัญต้องล่าช้าออกไป และสร้างภาระที่ไม่จำเป็นต่อระบบศาลโดยรวม

แนวทางแก้ไขปัญหานี้สามารถนำมาตรการจากต่างประเทศมาปรับใช้ในบริบทของประเทศไทย โดยเน้นการผสมผสานมาตรการทางกฎหมายเข้ากับกลไกการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการสนับสนุนด้านสุขภาพจิตให้แก่บุคคลที่อาจมีพฤติกรรมฟ้องร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก อย่างไม่มีเหตุผล ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรมีมาตรการที่เรียกว่า Vexatious Litigant Orders ซึ่งช่วยป้องกันการใช้กระบวนการศาลในทางที่เป็นภาระโดยไม่สมเหตุสมผล ศาลสามารถออกคำสั่งห้ามบุคคลที่มีประวัติการยื่นคำร้องซ้ำซากจากการฟ้องร้องเพิ่มเติมโดยไม่ได้รับอนุญาตล่วงหน้า

สำหรับบุคคลที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิต การใช้กลไกทางกฎหมายเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ การสนับสนุนด้านจิตวิทยาเป็นอีกแนวทางที่สามารถช่วยลดพฤติกรรมการฟ้องร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซากที่ไม่สมเหตุสมผล ในบางประเทศ เช่น เยอรมนี มีมาตรการที่ให้บุคคลที่มีประวัติการฟ้องร้องฟุ่มเฟือยซ้ำซาก ต้องเข้ารับการประเมินทางจิตเวชหรือเข้ารับคำปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญก่อนที่จะสามารถดำเนินการยื่นคำร้องใหม่ได้ แนวทางนี้ช่วยให้สามารถคัดกรองบุคคลที่อาจต้องการความช่วยเหลือทางสุขภาพจิตแทนที่จะใช้กระบวนการศาลเป็นช่องทางในการแสดงออกถึงปัญหาส่วนตัว

การนำมาตรการเหล่านี้มาปรับใช้ในประเทศไทยควรดำเนินการอย่างรอบคอบ โดยต้องพิจารณาถึงการรักษาสมดุลระหว่างสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม กับความจำเป็นในการป้องกัน vexatious litigation หากสามารถพัฒนาแนวทางการคัดกรองคำร้องที่มีประสิทธิภาพ และสนับสนุนกลไกทางสุขภาพจิตสำหรับบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องฟุ่มเฟือย ซ้ำซาก ก็จะสามารถลดภาระของศาลรัฐธรรมนูญ และทำให้ระบบยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ยังคงเคารพหลักการสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการใช้สิทธิทางศาล ดังนั้น การนำแนวทางจากประเทศต่าง ๆ มาปรับใช้ในบริบทของประเทศไทยจึงควรเน้นการผสมผสานมาตรการทางกฎหมาย การสนับสนุนทางจิตวิทยา และกลไกกรองคำร้องเบื้องต้น เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ดังนี้

6.1 การใช้ระบบกลั่นกรองคำร้องเบื้องต้น (Screening Mechanisms)

ในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น มีการนำระบบตรวจสอบคำร้องเบื้องต้นมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานศาลและลดภาระจากคำร้องที่ไม่มีมูลเหตุหรือไม่สมบูรณ์

สำหรับประเทศไทย แม้ว่าจะมีกระบวนการกลั่นกรองคำร้องในลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการที่อาจปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 42 ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญไว้ชัดเจน ในวรรคแรก กำหนดรูปแบบและรายละเอียดที่คำร้อง

ต้องมี เช่น การระบุข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และในวรรคสอง ระบุว่า หากคำร้องมีรายการไม่ครบถ้วน ไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ หน่วยงานธุรการของศาลต้องให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องให้ถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ หากผู้ร้องไม่ดำเนินการแก้ไขคำร้องตามคำแนะนำของหน่วยงานธุรการอาจส่งผลให้คำร้องที่ไม่สมบูรณ์หรือไม่ชัดเจนเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ซึ่งเป็นภาระต่อศาลและทำให้กระบวนการพิจารณาคดีขาดความคล่องตัว เพื่อแก้ไขปัญหานี้ มีข้อเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 42 โดยเพิ่มอำนาจให้หน่วยงานธุรการของศาลสามารถปฏิเสธการรับคำร้องที่ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำหรือไม่เป็นไปตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนด เช่น หากพบว่าคำร้องไม่มีมูลเหตุ ขาดรายการที่ครบถ้วน หรือมีลักษณะ vexatious หน่วยงานดังกล่าวสามารถแนะนำให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้อง แต่หากผู้ร้องไม่ดำเนินการแก้ไข หน่วยงานควรมีอำนาจปฏิเสธคำร้องโดยไม่ต้องส่งต่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณา การปรับปรุงนี้จะช่วยให้ศาลสามารถมุ่งเน้นไปที่การพิจารณาคดีที่สำคัญและมีมูลเหตุสมควร ลดภาระจากคำร้องที่ไม่ชัดเจนหรือไม่สมบูรณ์ และเพิ่มความรวดเร็วในกระบวนการยุติธรรม

ทั้งนี้ การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวควรดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดอบรมหรือพัฒนาความรู้แก่เจ้าหน้าที่ธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สามารถตรวจสอบคำร้องได้อย่างถูกต้องและรอบคอบ นอกจากนี้ ควรประชาสัมพันธ์หลักเกณฑ์และรูปแบบคำร้องที่ถูกต้องแก่ผู้ร้อง เพื่อให้การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับกฎหมาย

ดังนั้น แนวทางการปรับปรุงระบบกลั่นกรองคำร้องในเบื้องต้นนี้ไม่เพียงช่วยลดภาระของศาล แต่ยังส่งเสริมให้กระบวนการพิจารณาคดีมีความรวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรมยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถป้องกันการใช้กระบวนการศาลในทางที่ไม่เหมาะสม อันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรมของประเทศไทย

6.2 การจำกัดสิทธิในการยื่นคำร้อง (Vexatious Litigant Orders)

หลายประเทศทั่วโลกได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุม vexatious litigation หรือการฟ้องร้องซ้ำซากโดยไม่มีมูลทางกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดภาระต่อศาลและทำให้คดีสำคัญต้องล่าช้า บางกรณีเกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีภาวะทางจิตเวชซึ่งหมกมุ่นกับการใช้กระบวนการศาลเป็นช่องทางแสดงออกทางพฤติกรรม ด้วยเหตุนี้ หลายประเทศจึงบัญญัติกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิของบุคคลที่มีพฤติกรรมดังกล่าวในการใช้ช่องทางทางศาล

จากมาตรการข้างต้น แต่ละประเทศมีแนวทางที่แตกต่างกันในการจัดการกับ vexatious litigation ทั้งในเชิงกฎหมาย รูปแบบของคำสั่งศาล และมาตรการลงโทษ การศึกษาข้อมูลเหล่านี้ในรูปแบบตารางเปรียบเทียบจะช่วยให้เห็นภาพรวมของมาตรการที่นำมาใช้ในแต่ละประเทศ และสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยต่อไป

ตารางเปรียบเทียบมาตรการควบคุม Vexatious Litigation ของประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	มาตรการควบคุมหลัก	ระดับของศาลที่มีอำนาจ	ข้อกำหนดและข้อจำกัดที่สำคัญ	ตัวอย่างคดีสำคัญ	ประสิทธิภาพและข้อพิจารณา
สหรัฐอเมริกา	"Vexatious Litigant Order" ใช้ในระดับรัฐและรัฐบาลกลาง	รัฐและรัฐบาลกลาง	- บุคคลที่ฟ้องร้องซ้ำซากต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนยื่นฟ้องใหม่ - อาจต้องวางหลักประกันทางการเงินก่อนดำเนินคดี	*In re Sindram,* 498 U.S. 177 (1991) *Clinton v. Jones,* 520 U.S. 681 (1997)	มีประสิทธิภาพสูงในการควบคุม vexatious litigants แต่มีข้อกังวลเรื่องการจำกัดสิทธิในการฟ้องร้องของประชาชนบางกลุ่ม
สหราชอาณาจักร	Senior Courts Act 1981 (Section 42) และ Vexatious Actions Act 1896	ศาลสูง (High Court) และศาลชั้นต้น (Lower Courts)	- อัยการสูงสุด (Attorney General) หรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบสามารถร้องขอให้ศาลออกคำสั่งห้ามบุคคลที่เป็น vexatious litigant - บุคคลที่ถูกระบุว่าเป็น vexatious litigant ไม่สามารถยื่นฟ้องใหม่ได้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล	Attorney General v. Barker (2000)	มีความเข้มงวดสูง และมีขอบเขตควบคุมที่กว้าง แต่ต้องอาศัยการร้องขอจากภาครัฐหรือผู้ได้รับผลกระทบ

ประเทศ	มาตรการควบคุมหลัก	ระดับของศาลที่มีอำนาจ	ข้อกำหนดและข้อจำกัดที่สำคัญ	ตัวอย่างคดีสำคัญ	ประสิทธิภาพและข้อพิจารณา
แคนาดา	Litigation Restriction Orders	ศาลสูง (Superior Court) และศาลฎีกา (Supreme Court of Canada)	- ศาลสามารถออกคำสั่งห้ามบุคคลที่มีประวัติฟ้องร้องซ้ำซากจากการยื่นฟ้องใหม่ - บุคคลที่ถูกระบุว่าเป็น vexatious litigant ต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าคดีใหม่มีเหตุผลทางกฎหมายที่เพียงพอก่อนจึงจะดำเนินคดีได้	*Canada v. Olumide,* 2017 FCA 42	มีความยืดหยุ่นสูง และเน้นให้ศาลพิจารณาคดีเป็นกรณี ๆ ไป
ออสเตรเลีย	Vexatious Proceedings Act 2014 (ใช้ในหลายรัฐ เช่น Victoria และ NSW)	ศาลในระดับรัฐและรัฐบาลกลาง	- ศาลสามารถออกคำสั่ง “Vexatious Proceedings Order” เพื่อป้องกันการฟ้องร้องที่ไม่มีมูลเหตุ - บุคคลที่ถูกพิจารณาว่าเป็น vexatious litigant ต้องได้รับอนุญาต	*Jones v Skyring* (1992) 109 ALR 303	มีมาตรการป้องกันที่ดี และใช้ในหลายรัฐของออสเตรเลีย โดยเฉพาะใน Victoria และ NSW

ประเทศ	มาตรการควบคุมหลัก	ระดับของศาลที่มีอำนาจ	ข้อกำหนดและข้อจำกัดที่สำคัญ	ตัวอย่างคดีสำคัญ	ประสิทธิภาพและข้อพิจารณา
			จากศาลก่อนยื่นฟ้องใหม่ - บางกรณีต้องวางหลักประกันทางการเงิน		

วิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษาแนวทางของประเทศต่าง ๆ แนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยควรเป็นการผสมผสานแนวทางของประเทศต่าง ๆ ที่มีมาตรการควบคุม vexatious litigation อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร แคนาดา และออสเตรเลีย ซึ่งแต่ละประเทศมีรูปแบบการควบคุมที่แตกต่างกันไปตามโครงสร้างทางกฎหมายของตน ในบริบทของประเทศไทย การปรับใช้มาตรการเหล่านี้ควรดำเนินการโดยคำนึงถึงการรักษาสมดุลระหว่างการปกป้องสิทธิของประชาชนและการป้องกันการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิด

มาตรการหนึ่งที่ควรนำมาปรับใช้คือการใช้ระบบ “Vexatious Litigant Orders” ซึ่งอนุญาตให้ศาลสามารถออกคำสั่งห้ามบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซากจากการยื่นฟ้องใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล ระบบนี้ได้รับการใช้งานอย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร โดยเฉพาะในรัฐแคลิฟอร์เนียของสหรัฐอเมริกาซึ่งกำหนดให้บุคคลที่ถูกขึ้นทะเบียนว่าเป็น vexatious litigant ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนที่จะสามารถยื่นฟ้องใหม่ได้ นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดให้บุคคลดังกล่าวต้องวางหลักประกันทางการเงินเพื่อป้องกันการใช้กระบวนการศาลในทางที่ผิด ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้รับการใช้ในออสเตรเลีย

ประเทศไทยควรพิจารณาขยายอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้สามารถออกคำสั่งควบคุม vexatious litigants ได้ เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ใน Senior Courts Act 1981 ของสหราชอาณาจักร ซึ่งให้อำนาจแก่ศาลสูงในการออกคำสั่งห้ามบุคคลใดที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซาก นอกจากนี้อาจขยายขอบเขตให้หน่วยงานภาครัฐหรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบสามารถร้องขอคำสั่งศาลเพื่อควบคุม vexatious litigants ได้ ซึ่งจะช่วยให้มาตรการมีความครอบคลุมและป้องกันการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ไม่เหมาะสม

สำหรับบุคคลที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตซึ่งมีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซาก หรือใช้กระบวนการยุติธรรมในลักษณะที่รบกวนศาลหรือคู่กรณีโดยไม่สุจริต โดยเฉพาะในกรณีที่พฤติกรรมดังกล่าว

อาจมีรากฐานมาจากภาวะทางจิต เช่น โรคหลงผิด (Delusional Disorder) หรือภาวะหลงเชื่อว่าตนเองมีสิทธิโดยแท้ และต้องดำเนินคดีต่อทุกคนที่ตนเห็นว่าเป็นปฏิปักษ์ (Querulant Delusion) ซึ่งเป็นลักษณะความผิดปกติที่ส่งผลให้บุคคลนั้นไม่สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงหรือเหตุผลทางกฎหมายได้อย่างเหมาะสม และมีแนวโน้มใช้อำนาจฟ้องร้องอย่างไม่ยั้งคิดหรือต่อเนื่องจนเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกระบวนพิจารณาอย่างเป็นธรรม

แนวทางในการจัดการกับพฤติกรรมเช่นนี้ สามารถอ้างอิงจากระบบกฎหมายของประเทศที่มีกลไกป้องกันการใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สุจริต เช่น สหราชอาณาจักร ที่มี Vexatious Actions Act 1896 ให้อำนาจศาลสูง (High Court) ออกคำสั่งจำกัดการฟ้องของบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีพฤติกรรมฟ้องคดีซ้ำซาก รัฐวิกตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย ที่มี Vexatious Proceedings Act 2008 และกฎหมายกลางของออสเตรเลีย (Commonwealth) ที่ออก Vexatious Proceedings Act 2014 เพื่อควบคุมการยื่นคำร้องหรือคดีที่เป็นไปโดยเจตนารบกวนหรือขาดมูลทางกฎหมายอย่างชัดแจ้ง

ในบริบทของประเทศไทย อาจเสนอให้มีการตรากฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาเบื้องต้นและสั่งจำกัดสิทธิการยื่นคำร้องหรือฟ้องคดีในลักษณะดังกล่าว

มาตรการที่เสนออาจประกอบด้วยกลไกดังต่อไปนี้

1. การจัดให้มีกระบวนการพิจารณาเบื้องต้นโดยศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะกรรมการกลั่นกรอง คำร้อง เพื่อวินิจฉัยว่าคดีนั้นเป็นคดีที่มีมูลหรือมีความเป็นไปได้ตามกฎหมายหรือไม่ โดยพิจารณาจากประวัติการฟ้องคดีของผู้ร้อง แนวโน้มของพฤติกรรมในอดีต และความสอดคล้องของข้อเท็จจริงกับข้อกฎหมาย

2. ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ร้องมีภาวะทางจิตที่อาจมีผลต่อความสามารถในการใช้สิทธิทางศาลอย่างสมเหตุสมผล ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งให้ผู้ร้องเข้าสู่กระบวนการวินิจฉัยทางจิตเวช โดยผู้เชี่ยวชาญจิตเวชหรือจิตวิทยานิติวิทยาศาสตร์เป็นผู้จัดทำความเห็นประกอบการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

3. หากผลการวินิจฉัยหรือพฤติการณ์โดยรวมบ่งชี้ว่าผู้ร้องมีพฤติกรรมฟ้องคดีอย่างต่อเนื่องในลักษณะรบกวนศาล และไม่มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ศาลรัฐธรรมนูญอาจมีคำสั่งจำกัดสิทธิในการยื่นฟ้องคดีใหม่ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลก่อน (Leave of the Court) โดยต้องแสดงให้เห็นว่าคดีใหม่นั้นมีเหตุสมควรจริง

มาตรการในลักษณะนี้จะช่วยลดภาระของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีที่ไม่มีมูลหรือมีลักษณะกลั่นแกล้ง ตลอดจนลดการใช้ทรัพยากรของรัฐไปกับกระบวนการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความยุติธรรม และในขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาหลักประกันสิทธิของบุคคลไว้ด้วยกลไกควบคุมภายใต้ดุลพินิจของศาล การนำแนวทางนี้มาปรับใช้จะทำให้กระบวนการยุติธรรมมีความเท่าทันต่อปัญหา

เฉพาะกลุ่ม และเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของระบบศาลในระยะยาว โดยไม่ละเลยต่อหลักสิทธิมนุษยชนหรือความจำเป็นในการดูแลบุคคลที่มีภาวะเปราะบางทางจิตใจอย่างเหมาะสมตามหลักสมดุลแห่งกฎหมาย

6.3 การสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ (Psychological and Social Support)

ในหลายประเทศ ระบบศาลให้ความสำคัญกับการสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิตซึ่งอาจส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรม

สำหรับประเทศไทย ศาลรัฐธรรมนูญสามารถนำแนวทางเหล่านี้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศ โดยมุ่งเน้นการจัดตั้งระบบสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการพิจารณาคดี โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.3.1 จัดตั้งกลไกสนับสนุนด้านจิตวิทยา

- ศาลรัฐธรรมนูญควรทำงานร่วมกับกรมสุขภาพจิต เพื่อประเมินสุขภาพจิตของผู้ร้องที่มีพฤติกรรมยื่นคำร้องซ้ำซากหรือคำร้องที่ไม่มีเหตุผลสมควร

- การประเมินสุขภาพจิตนี้ควรดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการอบรมเฉพาะทาง เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่รอบคอบและนำไปสู่การตัดสินใจที่เหมาะสม

6.3.2 ให้บริการคำปรึกษาและการบำบัด

- ศาลสามารถจัดให้มีบริการคำปรึกษาเชิงจิตวิทยา สำหรับผู้ร้องที่มีข้อจำกัดทางจิตหรือผู้ที่มีพฤติกรรมยื่นคำร้องซ้ำซาก เพื่อช่วยลดปัญหาการใช้กระบวนการศาลในทางที่ไม่เหมาะสม

- จัดทำโครงการฟื้นฟูด้านสุขภาพจิตสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดี เช่น การจัดอบรมหรือบำบัดกลุ่ม

6.3.3 เพิ่มบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการศาล

- แต่งตั้งนักสังคมสงเคราะห์ประจำศาลเพื่อให้คำแนะนำและช่วยสนับสนุนบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิตในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี

- นักสังคมสงเคราะห์สามารถประเมินความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมและปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อช่วยให้กระบวนการพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพ

6.3.4 จัดทำคู่มือสุขภาพจิตในกระบวนการยุติธรรม

- จัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติสำหรับการดูแลผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตในกระบวนการศาล เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการคดีที่ซับซ้อนในมิตินี้

<u>ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ</u>

1. ลดปัญหาการยื่นคำร้องที่ไม่มีมูลเหตุ การให้คำปรึกษาและการประเมินสุขภาพจิตช่วยลดพฤติกรรมการใช้กระบวนการศาลในทางที่ไม่เหมาะสม

2. เสริมสร้างความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพในกระบวนการศาล การนำระบบสนับสนุนทางจิตวิทยาเข้ามาช่วยเพิ่มความแม่นยำและลดภาระของศาล

3. ป้องกันผลกระทบทางจิตใจต่อผู้ร้อง การดูแลด้านสุขภาพจิตช่วยให้ผู้ร้องได้รับการฟื้นฟูและลดปัญหาสุขภาพจิตในระยะยาว

การนำแนวทางนี้มาใช้ไม่เพียงช่วยลดภาระของศาล แต่ยังส่งเสริมความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม และช่วยสร้างสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ร้องกับความยุติธรรมสำหรับคู่ความอื่น ๆ ในระบบยุติธรรมของไทยอย่างยั่งยืน

6.4 การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสุขภาพจิต (Judicial and Staff Training)

หลายประเทศตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลเกี่ยวกับสุขภาพจิตเพื่อเพิ่มความเข้าใจและความสามารถในการจัดการคดีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีข้อจำกัดทางจิต โดยประเทศไทยสามารถนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในระบบศาลรัฐธรรมนูญ โดยเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ของเจ้าหน้าที่ศาลเกี่ยวกับสุขภาพจิต เพื่อให้สามารถจัดการคดีได้อย่างรอบคอบและเหมาะสม โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.4.1 การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมด้านสุขภาพจิต

<u>หัวข้อการอบรม</u>

- การทำความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตและผลกระทบต่อพฤติกรรมของคู่ความ

- เทคนิคการสื่อสารกับบุคคลที่มีข้อจำกัดทางจิต เช่น การใช้ภาษาที่ไม่เป็นการกดดันหรือสร้างความเครียด

- วิธีการประเมินพฤติกรรมของคู่ความที่อาจมีข้อจำกัดทางจิต และแนวทางในการตัดสินคดีที่คำนึงถึงสภาพจิตของคู่ความ

6.4.2 ความร่วมมือกับหน่วยงานด้านสุขภาพจิต

- ศาลรัฐธรรมนูญควรประสานงานกับกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เพื่อจัดทำโครงการฝึกอบรมที่เหมาะสม

- เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านจิตเวชและจิตวิทยามาเป็นวิทยากรในการฝึกอบรม

6.4.3 การพัฒนาคู่มือและแนวทางปฏิบัติ

- จัดทำคู่มือสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการจัดการคดีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิต โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการตัดสินคดี การประเมินพฤติกรรมและการสื่อสาร

- พัฒนาคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ธุรการศาล เพื่อช่วยตรวจสอบคำร้องและประเมินความเหมาะสมเบื้องต้นในกรณีที่พบคำร้องจากบุคคลที่มีข้อจำกัดทางจิต

6.4.4 การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshops)

- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่ให้เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญมีโอกาสฝึกฝนทักษะการจัดการคดีผ่านสถานการณ์จำลอง (Case Simulation) การฝึกอบรมแบบนี้ช่วยเพิ่มความมั่นใจและความชำนาญในการจัดการคดีที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต

การพัฒนาทักษะและความรู้ด้านสุขภาพจิตของเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญจะช่วยยกระดับกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยให้มีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งยังสอดคล้องกับมาตรฐานสากลในด้านสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองผู้ที่มีข้อจำกัดทางจิตใจ

7. บทสรุป

ปัญหาการยื่นคำร้องฟุ่มเฟือยหรือซ้ำซากในศาลรัฐธรรมนูญไทยเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและการบริหารงานของศาล การใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สมเหตุสมผล เช่น การยื่นคำร้องที่ขาดมูลทางกฎหมาย ซ้ำซาก หรือไม่ครบถ้วน ทำให้ศาลต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการกลั่นกรองและพิจารณาว่าคำร้องดังกล่าวอยู่ในอำนาจศาลหรือไม่ ส่งผลให้การพิจารณาคดีที่มีสาระสำคัญต้องล่าช้าออกไป นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิต เช่น ภาวะหวาดระแวง (Paranoia) โรคหลงผิด (Delusional Disorder) หรืออาการหมกมุ่นทางกฎหมาย (Querulant Delusion) ใช้กระบวนการศาลเป็นเครื่องมือร้องเรียนในเรื่องที่ตนเชื่อว่าถูกละเมิด แม้ว่าจะไม่มีมูลเหตุทางกฎหมายรองรับก็ตาม ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่เพียงเป็นภาระต่อศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของระบบยุติธรรมที่ยังขาดกลไกในการคัดกรองคำร้องที่ไม่มีมูล

เพื่อจัดการกับปัญหานี้ หลายประเทศได้ออกมาตรการควบคุม vexatious litigation โดยใช้หลัก Vexatious Litigant Orders ตัวอย่างเช่น ในสหรัฐอเมริกา ศาลสามารถพิจารณาขึ้นบัญชีบุคคลที่มีประวัติฟ้องร้องซ้ำซาก โดยกำหนดให้ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงจะสามารถยื่นฟ้องใหม่ หรือในบางกรณีอาจต้องวางหลักประกันทางการเงินเพื่อป้องกันการใช้กระบวนการศาลในทางที่ผิด ขณะที่สหราชอาณาจักรมีกฎหมาย Senior Courts Act 1981 ซึ่งให้อำนาจศาลสูง (High Court) จำกัดสิทธิของบุคคลที่มีพฤติกรรมฟ้องร้องฟุ่มเฟือยจากการยื่นฟ้องโดยไม่ได้รับอนุญาตล่วงหน้า ออสเตรเลียใช้ Vexatious Proceedings Act 2014 ที่ให้อำนาจศาลในการจำกัดการฟ้องร้องของบุคคลที่ใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สมเหตุสมผล และแคนาดามีมาตรการ Litigation Restriction Orders ที่ศาลสามารถออกคำสั่งให้บุคคลที่มีประวัติฟ้องร้องซ้ำซากต้องแสดงให้เห็นว่าคดีใหม่มีเหตุผลทางกฎหมายที่เพียงพอก่อนดำเนินคดี

สำหรับประเทศไทย แม้ว่าจะมีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ยังขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม vexatious litigation โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่อาจมีปัญหาสุขภาพจิต ปัจจุบันยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่สามารถป้องกันหรือยับยั้งการฟ้องร้องฟุ่มเฟือยซ้ำซากได้อย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับความจำเป็นในการกำหนดมาตรการที่เข้มงวดขึ้น อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าวจำเป็นต้องถูกกำหนดขึ้นโดย

คำนึงถึงดุลยภาพระหว่างการป้องกัน vexatious litigation และการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Right to Access to Justice) ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองในกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights – UDHR)* และ *กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR)*

แนวทางแก้ไขปัญหานี้สามารถดำเนินการผ่านมาตรการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) **การพัฒนาระบบกลั่นกรองคำร้องเบื้องต้น** (Screening Mechanisms) โดยปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคำร้องในศาลรัฐธรรมนูญให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ธุรการของศาลสามารถปฏิเสธคำร้องที่ขาดมูลเหตุหรือไม่มีความครบถ้วนได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาเต็มรูปแบบ ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้ในฝรั่งเศสและญี่ปุ่น (2) **การกำหนดเกณฑ์สำหรับการออกคำสั่งจำกัดสิทธิในการยื่นคำร้อง** (Vexatious Litigant Orders) โดยให้ศาลสามารถออกคำสั่งควบคุมบุคคลที่มีประวัติฟ้องร้องซ้ำซาก ซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้ในสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย (3) **การสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์** (Psychological and Social Support) โดยพิจารณาบูรณาการการประเมินสุขภาพจิตและการให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่บุคคลที่อาจมีพฤติกรรมฟ้องร้องซ้ำซากโดยไม่มีเหตุผลทางกฎหมาย ซึ่งแนวทางนี้ได้รับการใช้ในสวีเดน นอร์เวย์ และสหรัฐอเมริกา

นอกจากนี้ ประเทศไทยควรพิจารณาปรับปรุงกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีมาตรการป้องกัน vexatious litigation อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจนำแนวทางของ Federal Rules of Civil Procedure, Rule 11 ของสหรัฐอเมริกามาปรับใช้ ซึ่งกำหนดให้มีมาตรฐานการพิจารณาคำร้องที่เข้มงวดขึ้น ผู้ร้องต้องแสดงให้เห็นว่าคดีที่ต้องการยื่นฟ้องมีข้อโต้แย้งทางกฎหมายที่สมเหตุสมผลก่อนที่ศาลจะรับไว้พิจารณา แนวทางนี้สามารถช่วยป้องกันการใช้สิทธิทางศาลในทางที่ผิด ขณะเดียวกันยังรักษาความโปร่งใสและความยุติธรรมในระบบศาล

อีกประการหนึ่งคือ การพัฒนาทักษะและความรู้ด้านสุขภาพจิตของเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเพิ่มความสามารถในการจัดการคดีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีข้อจำกัดทางจิต ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ (*Workshops*) และการพัฒนาคู่มือแนวทางปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ศาล เช่นเดียวกับที่ใช้ในสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีหลักสูตรอบรมผู้พิพากษาเกี่ยวกับผลกระทบของสุขภาพจิตต่อกระบวนการพิจารณาคดี

โดยสรุป การแก้ไขปัญหาการยื่นคำร้องฟุ่มเฟือยหรือซ้ำซาก หรือโดยไม่สุจริตในศาลรัฐธรรมนูญไทยจำเป็นต้องดำเนินการผ่านมาตรการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทั้งในเชิงกฎหมาย กลไกบริหารงานศาล และการสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้มั่นใจว่ากระบวนการพิจารณาคดีสามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม อันเป็นการสร้างสมดุลระหว่างการป้องกัน vexatious litigation กับการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการใช้สิทธิทางศาล ซึ่งจะช่วยให้ระบบยุติธรรมของไทยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือและรายงาน

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2566). *รายงานประจำปี 2566 เกี่ยวกับปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณา.* กรุงเทพมหานคร: ศาลรัฐธรรมนูญ.

ศูนย์วิจัยกฎหมายและนโยบาย. (2563). *การปฏิรูปกระบวนการศาลและการควบคุมคำร้องซ้ำซาก.*

ศูนย์พัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม. (2566). *มาตรการอบรมเจ้าหน้าที่ศาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพิจารณาคดี.*

วารสารวิชาการ

ฉัตรชัย เอมราช. (2022). ความซ้ำซ้อนในกระบวนการกลั่นกรองคดีซึ่งประชาชนยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษากรณีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 68/2562 .*CMU Journal of Law and Social Sciences,* 15 (1), 32–51.

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2565). แนวทางการพัฒนากลไกการกลั่นกรองคำร้องในศาลรัฐธรรมนูญ. *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, 29* (1), 98-112.

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2566). การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในศาลรัฐธรรมนูญไทย. *วารสารกฎหมายมหาชน, 34* (4), 56-74.

รายงานการประชุม

ศูนย์พัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม. (2566). มาตรการอบรมเจ้าหน้าที่ศาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพิจารณาคดี. *รายงานการประชุมวิชาการกฎหมาย, 16* (2), 23-38.

กฎหมายและรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

เอกสารทางราชการ

ศาลรัฐธรรมนูญไทย. (2565). *รายงานสถิติคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ.*

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2566). *รายงานประจำปี 2566 เกี่ยวกับปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณา.* กรุงเทพมหานคร: ศาลรัฐธรรมนูญ.

ภาษาอังกฤษ

กฎหมาย (Laws and Legislation)

California Code of Civil Procedure, § 391-391.8.

Federal Court of Australia Act 1976 (Cth), Section 37AO.

Federal Rules of Civil Procedure, Rule 11 (2022).

Federal Rules of Civil Procedure, Rule 17(c).

Queensland Civil and Administrative Tribunal (QCAT) Act 2009, ss. 102-105.

Senior Courts Act 1981 (UK), Section 42.

Supreme Court Act, R.S.C. 1985, c. S-26, s. 40(1).

Texas Civil Practice and Remedies Code, § 11.051-11.104 (2022).

U.S. Code, Title 28, Section 1651(a) (All Writs Act); California Code of Civil Procedure Section 391 et seq.

Vexatious Proceedings Act 2014 (Australia).

Vexatious Proceedings Act 2014 (Victoria, Australia).

Vexatious Actions Act 1896, 59 & 60 Vict. c. 51, s. 1 (UK).

สนธิสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศ (Treaties and International Law)

European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). (2008). European Charter on the Efficiency of Justice. Council of Europe.

International Covenant on Civil and Political Rights, Articles 14 & 26. (1966). United Nations.

Universal Declaration of Human Rights, Article 8. (1948). United Nations General Assembly.

คำพิพากษา/คดีความ (Court Decisions and Case Law)

Attorney-General v. Barker [2000] EWHC 42 (QB).

Canada (Attorney General) v. Sayers, 2017 ONCA 813.

Clinton v. Jones, 520 U.S. 681 (1997).

Doe v. Florida, 784 So. 2d 1089 (Fla. 2001).

Dusky v. United States, 362 U.S. 402 (1960).

In re Sindram, 498 U.S. 177 (1991).

People v. Harrison, 92 Cal. App. 4th 780 (2001).

White v. State of California, 195 Cal. App. 3d 452 (1987).

วารสารทางวิชาการ (Academic Journals)

Freeman, D., & Garety, P. A. (2014). The Psychology of Persecutory Delusions. Clinical *Psychological Review, 34* (7), 425–440.

Freckelton, I. (2019). Querulous Litigants and the Legal System. *International Journal of Law and Psychiatry, 65,* 101–118.

Genn, H. (2019). Vexatious Litigation and Access to Justice. *The Modern Law Review, 82* (1), 112–132.

Mullen, P. E., Lester, G., & Ogloff, J. R. (2003). Vexatious litigants and Querulant Paranoia: Legal and Psychological Perspectives. *International Journal of Law and Psychiatry, 26* (5), 473–488.

Perry, J. (2019). Access to justice and the problem of frivolous litigation. *Oxford Journal of Legal Studies, 39* (4), 765–789.

Rosenberg, M. (2020). Judicial review and the vexatious litigant: A comparative analysis. *Harvard Law Review, 133* (5), 1145–1173.

Schanda, H. (2019). Legal Paranoia and Constitutional Court Review. *German Constitutional Review Journal, 41* (3), 145–161.

United States Supreme Court Report. (2021). Querulant Delusion and the Abuse of Judicial Proceedings. Vol. 59, 287–305.

Winters, R. (2017). Querulant Delusions: Litigious Behavior and Mental Health. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 28* (4), 500–515.

หนังสือ (Books)

Andrews, C. (2018). *Vexatious litigants and the limits of legal process.* Oxford University Press.

Black, H. (2017). *Vexatious litigants in common law jurisdictions.* Oxford University Press.

Black's Law Dictionary (11th ed.). (2019). *Vexatious litigation.* Thomson Reuters.

Dicey, A. V. (1885). *Introduction to the Study of the Law of the Constitution.*

Hodgson, J. S., & Lewans, M. (2017). *Guardianship and Legal Representation: Comparative Perspectives.* Oxford University Press.

Johnson, R. (2019). *Legal Systems and Judicial Efficiency.* Cambridge University Press.

Painter, R. W. (2017). *Abuse of process and the law of vexatious litigation.* Cambridge University Press.

Smith, J. (2020). *Abuse of Legal Processes and the Need for Reform.* Oxford University Press.

Spencer, J. R. (2001). *Vexatious Litigants in English Law.* Cambridge Law Journal.

Summers, R. S. (1996). *The principles of the rule of law.* Cambridge University Press.

Zuckerman, A. (1999). *Civil justice in crisis: Comparative perspectives of civil procedure.* Oxford University Press.

Zuckerman, A. (2006). *Civil Procedure: Principles and Practice.* Oxford University Press.

Zuckerman, A. (2020). *Misuse of Judicial Process and Access to Justice.* Oxford University Press.

รายงานทางกฎหมาย (Legal Reports and Government Publications)

Administrative Office of the U.S. Courts. (2022). *Judicial Workload and Vexatious Litigation.*

Australian Law Reform Commission. (2014). *Equality, Capacity and Disability in Commonwealth Laws:* Final Report.

Australian Law Reform Commission. (2018). *Vexatious Proceedings and Judicial Discretion.* Sydney, Australia.

Bundesverfassungsgericht (German Federal Constitutional Court). (2022). *Annual Report on Case Management and Procedural Efficiency.* Karlsruhe: Bundesverfassungsgericht.

Law Commission Report No. 247. (1995). *Administrative justice: Some necessary reforms.* UK Law Commission.

Ministry of Justice, United Kingdom. (2020). *Controlling Vexatious Litigation: A Policy Review.*

Office of the Judiciary, Thailand. (2022). *Legal Reform Proposals to Prevent Abuse of Judicial Processes.*

Supreme Court of Canada. (2020). *Litigation Restriction Orders and Access to Justice.*

Supreme Court of Canada. (2021). *Guidelines on Vexatious Litigants and Abuse of Process.* Ottawa: Supreme Court of Canada.

Supreme Court of Canada. (2022). *Rules of the Supreme Court of Canada.* Ottawa: Government of Canada.

World Justice Project. (2022). *Rule of Law Index 2022.*